

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Maja Sinkovič

DEMOGRAFIJA IN VARNOST – PRIMER KITAJSKE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**Maja Sinkovič
Mentor: red. prof. dr. Marjan Malešič**

DEMOGRAFIJA IN VARNOST – PRIMER KITAJSKE

Diplomsko delo

Ljubljana 2007

DEMOGRAFIJA IN VARNOST-PRIMER KITajsKE

Vojni strategji že zelo dolgo opozarjajo na vzporednice med demografijo in varnostjo. Številne spremembe na ravni prebivalstva določene države pa lahko porušijo stabilnost države in ogrozijo njeno varnost. Kitajska je zaradi svoje prebivalstvene politike še posebej zanimiva za obravnavo. Konec sedemdesetih let prejšnjega stoletja je bila zaradi skokovitega naraščanja prebivalstva prisiljena sprejeti stroge ukrepe, da bi upočasnila rast prebivalstva. Država je posegla po striktni prebivalstveni politiki, t. i. politiki enega otroka. Država je na ta način uspela prevzeti nadzor nad številom novorojenih otrok in upočasniti rast prebivalstva. Od uvedbe politike enega otroka naprej pa se vse jasneje kažejo negativne posledice, ki jih je politika prinesla s seboj. Gre za številne dolgoročne posledice (nesorazmerje med spoloma, staranje prebivalstva, veliko število neporočenih moških, trgovina z ženskami, spolno selektivni splavi ...), ki Kitajski že povzročajo nemalo preglavic. Državi je sicer res uspelo preprečiti ogromno število rojstev, vendar pa se zdaj srečuje s problematiko odpravljanja posledic politike enega otroka.

Ključne besede: varnost, prebivalstvena politika, politika enega otroka, Kitajska.

DEMOGRAPHY AND SECURITY-THE CASE OF CHINA

For a long time war strategists have called our attention to the parallels between demography and security. Numerous changes on the level of population of a certain state may, however, ruin the stability of the state and threaten its security. China is owing to its population policy of special interest for discussion. At the end of the 1970's it was forced to adopt severe measures to curb its rapid population growth. The Chinese government decided to introduce strict population policy called one-child policy. In this way China was successful in taking control over the number of newly born children and curbing the population growth. Ever since the introduction of the one-child policy its consequences are more and more evident. Numerous long term consequences such as gender imbalance, population ageing, a lot of unmarried men, women trafficking and gender selective abortions cause China considerable problems. Although it is true that China has been successful in preventing huge number of child births, it is still faced with the problems of redressing the consequences of the one-child policy.

Key words: security, population policy, one child policy, China.

KAZALO

1. UVOD	5
2. METODOLOŠKI PRISTOP DELA	6
2.1 CILJI IN NAMEN RAZISKOVANJA	6
2.2 HIPOTEZE	6
2.3 UPORABLJENE METODE	7
2.4 STRUKTURA ANALIZE	7
2.5 OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	8
2.5.1 <i>Varnost</i>	8
2.5.2 <i>Prebivalstvena politika</i>	9
2.5.3 <i>Politika enega otroka</i>	10
3. DEMOGRAFIJA IN VARNOST	11
3.1 KAKO DEMOGRAFSKE SPREMEMBE VPLIVAJO NA VARNOST?	13
3.2 PRIHODNJE DEMOGRAFSKE SPREMEMBE IN VERJETNOST NASILNIH KONFLIKTOV	18
3.3 DEMOGRAFSKE SPREMEMBE KOT INDIKATOR PRIHAJAJOČIH NASILNIH POLITIČNIH KONFLIKTOV	21
4. PREBIVALSTVENA POLITIKA KITAJSKE	22
4.1 RODNOST NA KITAJSKEM	23
4.2 POLITIKA ENEGA OTROKA	27
4.3 POSLEDICE POLITIKE ENEGA OTROKA	31
4.3.1 <i>Negativne posledice</i>	31
4.3.1.1 Številčno neravnovesje med spoloma	31
4.3.1.2 'Vojska' neporočenih moških	34
4.3.1.3 Staranje prebivalstva	35
4.3.2 <i>Pozitivne posledice</i>	38
4.4 ANALIZA POSLEDIC POLITIKE ENEGA OTROKA NA RAVNI POSAMEZNIKA, DRŽAVE IN SVETA TER NJIHOVE VARNOSTNE IMPLIKACIJE	39
5. ZAKLJUČEK	43
6. SEZNAM VIROV	45

1. UVOD

Na Kitajskem živi več kot petina svetovnega prebivalstva. Kitajska tako igra pomembno vlogo v uravnavanju celotnega svetovnega prebivalstva. Z uvedbo stroge prebivalstvene politike je kitajskim oblastem uspelo odpraviti številne probleme, ki jih je povzročila hitra rast prebivalstva. Nobena stvar pa ni enoplastna, zato politika enega otroka za sabo pušča tudi številne negativne posledice. Nadzor države nad naraščanjem prebivalstva ni samo odgovornost, ki jo ima država do prihajajočih generacij. Gre tudi za dolžnost ohranjanja stabilnosti in miru celotnega sveta.

Praksa je pokazala, da je bila kitajska prebivalstvena politika kronana z uspehom. Še vedno pa je veliko govora o posledicah, ki jih je prinesla s sabo in o njihovi odpravi. Veliko pozornosti se namenja tudi strukturi prebivalstva in problemom, povezanim z njo (nesorazmerje med spoloma, staranje prebivalstva). Kitajska se tako še vedno sooča z izzivi na področju nadzora rasti prebivalstva. Ustvariti poskuša ugodne razmere za nadaljnje izvajanje prebivalstvene politike na eni strani in uspešen gospodarski razvoj na drugi strani. Zavedajo se, da prebivalstvo pomembno vpliva na gospodarski razvoj, poleg tega pa demografske spremembe vplivajo tudi na nacionalno varnost. Spremembe prebivalstva imajo namreč močan vpliv na stabilnost države in s tem na njeno varnost.

Ko se je Kitajska začela odpirati navzven, je bilo to moč opaziti tudi v razvoju gospodarstva, znanosti, tehnologije, izobraževanja, zdravstva ... Vse to pa je vplivalo tudi na spremembo mišljenja ljudi in na njihove predstave o družini. To je bilo še posebej opazno na področjih hitrega gospodarskega razvoja. Kitajci so se morali v zelo kratkem času prilagoditi na moderen prebivalstveni vzorec, ki poudarja nizko rodnost, nizko umrljivost in počasen naravni prirastek.

Država si prizadeva urediti prebivalstveno politiko in zato sprejema številne ukrepe na vseh področjih. Prizadeva si za hitrejši gospodarski razvoj, odpravo revščine,

varovanje okolja in naravnih virov, izobraževanje ljudi ter izboljšanje zdravniške oskrbe in položaja žensk.

2. METODOLOŠKI PRISTOP DELA

2.1 Cilji in namen raziskovanja

V svojem diplomskem delu bom skušala predstaviti povezavo med demografskimi trendi in varnostjo. Pokazala bom, kakšne so varnostne implikacije upadanja oz. naraščanja prebivalstva. Posebej se bom posvetila podrobnejši analizi Kitajske, ki mi kot študentki sinologije ni tuja. Ta država je še posebej zanimiva, saj tam živi približno vsak peti človek na svetu. Zanimiva pa je tudi njena politika uravnavanja prebivalstva, ki je s sabo prinesla številne posledice. Raziskala bom tudi, na kakšen način so te posledice vidne na ravni posameznika, države in sveta.

2.2 Hipoteze

Ob ustanovitvi Ljudske republike Kitajske (LRK), leta 1949, je le-ta štela 540 milijonov prebivalcev. Samo tri desetletja kasneje pa je to število naraslo na 800 milijonov. Zaradi strahovitega naraščanja prebivalstva je vlada leta 1979 sprejela t. i. politiko enega otroka. Na ta način so hoteli upočasniti rast prebivalstva in omiliti probleme prenaseljenosti. Sprejet ukrep pa je s sabo prinesel tudi številne posledice, ki so vidne tako na ravni posameznika in države kot celotnega sveta. Politika enega otroka močno vpliva na družbo, zaradi nje pa lahko pričakujemo številne dolgoročne posledice. Veliko je vidnih že danes, še ostreje pa se bodo pokazale čez nekaj desetletij.

Moja prva hipoteza se nanaša na prvo poglavje diplomskega dela. Skušala bom dokazati, da naraščanje ali upadanje prebivalstva določenega naroda vpliva na varnost. V naslednjih poglavjih bom večjo pozornost namenila primeru Kitajske. Predstavila bom ukrepe upočasnitve rasti prebivalstva. Tako bom preko svoje druge hipoteze skušala dokazati, da je politika enega otroka prinesla številne dolgoročne posledice. V nadaljevanju bom te posledice analizirala in v tretji

hipotezi dokazovala, da ima politika enega otroka različne vplive na posameznika, državo in svet.

H1: Naraščanje ali upadanje prebivalstva določenega naroda vpliva na varnost.

H2: Politika enega otroka je prinesla številne dolgoročne posledice.

H3: Politika enega otroka ima različne vplive na posameznika, državo in svet.

2.3 Uporabljene metode

V diplomskem delu bom uporabila več raziskovalnih metod. Prevladovali bosta analiza in interpretacija sekundarnih virov (knjige, članki, gradivo s svetovnega spleta). Večina virov bo v angleščini in slovenščini, predvsem v zadnjem delu naloge pa tudi v kitajščini.

Zgodovinskorazvojno analizo bom uporabila za prikaz naraščanja oz. upadanja prebivalstva Kitajske po letih. Vključila bom tudi analizo statističnih podatkov, trende demografskega razvoja narodov pa bom ugotavljala s primerjalnim raziskovanjem.

2.4 Struktura analize

V poglavju, ki sledi uvodu, so predstavljeni ključni pojmi celotnega diplomskega dela s poudarkom na naslednjih terminih: varnost, prebivalstvena politika in politika enega otroka. Sledi poglavje o povezanosti demografskih trendov in varnosti, ki vključuje mnenja različnih avtorjev. V osrednjem delu sem se osredotočila na Kitajsko. Najprej je kratek zgodovinski pregled naraščanja in upadanja prebivalstva in splošne značilnosti. V nadaljevanju sledi analiza ukrepa vlade za zmanjšanje rasti prebivalstva, t. i. politika enega otroka. Opisane so značilnosti tega ukrepa in na koncu še posledice, ki jih je prinesel. Te so razdeljene glede na to, kakšen vpliv imajo na posameznika, državo in svet. Diplomsko delo sem sklenila z ovrednotenjem hipotez in podajo lastnega videnja razvoja dogodkov v prihodnje.

2.5 Opredelitev temeljnih pojmov

V tem poglavju bom predstavila pojme, ki so ključni za boljše razumevanje diplomskega dela. Gre za termine: varnost, prebivalstvena politika in politika enega otroka.

2.5.1 Varnost

Temeljni pojem mojega diplomskega dela je varnost. Številni avtorji varnost opredeljujejo različno, vseeno pa med njimi obstajajo določene vzporednice.

Edmonds pravi, da je varnost nejasen in večpomenski koncept, ki ga običajno štejemo med temeljne družbene vrednote, hkrati pa trdim, da gre pri tem konceptu za okoliščine, v katerih so zagotovljene oziroma zaščitene vse temeljne družbene vrednote. Varnost opredeli kot sredstvo za doseg nekega cilja ali kot cilj sam. Varnost je po njegovem mnenju lahko sredstvo, pa tudi metoda zavarovanja družbenih vrednot (Edmonds v Jelušič 1997: 70).

Jelušičeva pa varnost pojmuje kot stanje ravnotežja mednarodnih, meddržavnih, medskupinskih, družbenih, interpersonalnih in intrapersonalnih procesov, zaradi česar se v zavesti posameznika oblikuje občutek stabilnosti, homeostatičnosti, torej tudi zagotovljenih pogojev za življenje in za preživetje (Jelušič 1997: 70).

Vršec začne svojo razpravo z mislijo, da lahko varnost razumemo kot eno od eksistenčnih človekovih potreb. V širšem smislu pa varnost opredeli kot razmere, odnose ter pogoje družbenega življenja in dela (Vršec v Jelušič 1997: 70).

V večini družb sodobne civilizacije je varnost družbena vrednota z absolutno prednostjo pred vsemi drugimi vrednotami in je hkrati pogoj za zagotavljanje varnosti. Sam koncept varnosti tako temelji na zaznavi, na občutkih, kar pomeni, da varnost ne obstaja v materialni obliki, temveč je tisto, kar posamezniki ali skupine zaznavajo kot takšno (Jelušič 1997: 71).

Če strnemo zgornje definicije, gre pri varnosti za stanje, ko smo zavarovani pred nevarnostjo. V zavesti posameznika se torej oblikuje občutek stabilnosti. Poznamo več vrst varnosti, kot npr.: državna, javna, splošna, notranja, osebna, vojaška, mednarodna ...

2.5.2 Prebivalstvena politika

S pojmom prebivalstvena politika označimo politiko države, s katero skuša ta nadzirati število rojstev. Prebivalstvena politika nas uči, kako lahko razrešimo demografske probleme in preprečimo nastanek novih.

Malačič prebivalstveno politiko definira kot splet demografskih ciljev, ki jih poskušajo doseči nosilci prebivalstvene politike z bolj ali manj zaokroženim sistemom ukrepov in aktivnosti, temelječim na bolj ali manj splošno sprejetih načelih, normah in vrednotah (Malačič 2006: 273).

Prebivalstvena politika v ožjem smislu naj bi se nanašala le na obseg, strukturo ter porazdelitev prebivalstva in njegovih značilnosti, tista v širšem smislu pa na medsebojni odnos med demografsko ter ekonomsko in družbeno reprodukcijo v najširšem pomenu. Prebivalstvena politika kot taka vsebuje štiri osnovne sestavine. Prvič, načela, norme in vrednote, na osnovi katerih je politika utemeljena. Drugič, cilje, ki jih poskuša doseči. Tretjič, nosilce, ki izvajajo politiko, in četrtič, ukrepe in aktivnosti, s pomočjo katerih naj bi se uresničili cilji (Malačič 2006: 274).

Poznamo več tipov prebivalstvene politike. Malačič jih je razdelil glede na cilje, ki jih hoče politika doseči. Tako loči količinsko (kvantitativno) in kakovostno (kvalitativno) prebivalstveno politiko. Količinska prebivalstvena politika se tako zavzema za količinsko izražene cilje. Ti so lahko povečanje ali zmanjšanje obsega ali stopenj rasti prebivalstva, prerazporeditev prebivalstva med posameznimi regijami znotraj države in podobno. Kakovostna prebivalstvena politika pa se zavzema za doseganje večje kakovosti prebivalstva. Sem spadajo izobrazbena, kulturna, zdravstvena in še kakšna podobna raven (Malačič 2006: 276).

Količinsko ali kvantitativno prebivalstveno politiko Malačič deli še naprej na razširitveno ali ekspanzivno, omejitveno ali restriktivno in prerazdelitveno ali redistributivno.

Malačič poda tudi nekaj konkretnih primerov. Kitajsko označi kot primer uspešne prebivalstvene politike v nerazvitih državah. Njeno uspešnost pripisuje dobri organiziranosti na vseh ravneh, močnemu političnemu nadzoru, pomembni vlogi najvišjih političnih voditeljev, neprestanemu izobraževanju, obveščanju, motiviranju in prepričevanju ter najširši dostopnosti različnih sredstev nadzora rojstev (Malačič 2006: 281).

2.5.3 Politika enega otroka

Fishman politiko enega otroka opredeli kot poskus, da bi se popravile usodne napake politike Mao Ze Donga. Mao je pare pozival, naj rojevajo čim več otrok. Kitajska, ki je sredi dvajsetega stoletja agresivno vzpodbujala nastanek čim večjih družin, ki naj bi ji zagotavljale mogočno armado kitajske industrializacije in geopolitično pomembnost, je tedaj radikalno spremenila svojo prebivalstveno politiko. V eksplozivni rasti svojega prebivalstva je uzrla eno največjih nevarnosti, ki so ogrožale prihodnost te ogromne države (Fishman 2005: 123).

Leta 1979 je država odredila, da smejo imeti zakonski pari samo enega ali največ dva otroka. Število dovoljenih otrok je odvisno od regije, v kateri družine živijo, in od vrstnega reda rojstev. Zakonski pari, ki živijo v mestu, lahko imajo več kot enega otroka samo v primeru, da sta oba zakonca edinca. Na podeželju lahko imajo ljudje tudi po dva otroka, vendar samo v primeru, da prvi ni moškega spola (Fishman 2005).

3. DEMOGRAFIJA IN VARNOST

O razmerju med številom prebivalstva in državno varnostjo je pisal že Clausewitz, ki je poglavje Superiority of Numbers v svojem delu *O vojni* začel z naslednjimi besedami: »To (številčna premoč) je tako v taktiki kot tudi v strategiji najbolj splošno načelo zmage.« (Clausewitz v Freedman in Saunders 1991: 1)

V nadaljevanju je še razširil svojo tezo s številom prebivalcev. Po njegovem mnenju je povsem naravno, da je pogoje za obstoj vojske lažje zagotoviti v bogatih in gosto poseljenih državah kot sredi revnih in nezadostno poseljenih (Clausewitz v Freedman in Saunders 1991: 1).

Število prebivalcev določene države posredno in neposredno vpliva na njihovo zmožnost preživetja. Prav tako je številčnost vojske tesno povezana s številom prebivalcev. Razlike v številu naraščanja prebivalstva se kažejo že znotraj regij Evrope, še bolj pa so vidne na svetovni ravni. Naraščanje prebivalstva je močno odvisno od rodnosti, ki pa je neenakomerno porazdeljena po različnih regijah sveta. Znotraj Evrope se pokaže večja rodnost v Vzhodni Evropi, kar posledično prinese višjo rast prebivalstva. Če vključimo še številke med letoma 1971 in 1990, se je število prebivalcev Zahodne Evrope povečalo za 24 milijonov oz. šest odstotkov, in sicer iz 354 na 377 milijonov. V Vzhodni Evropi pa se je med tema letoma prebivalstvo številčno povečalo za 58 milijonov, iz 357 na 415 milijonov, kar predstavlja 16 odstotkov (Freedman in Saunders 1991: 2).

Na spreminjanje števila prebivalcev v Evropi vplivajo predvsem priselitve iz Afrike, Bližnjega ter Daljnega Vzhoda in rodnost. Priseljevanje tujih državljanov povzroča vse večjo kulturno heterogenost, kar pa bi lahko prineslo negativne posledice v kriznih trenutkih, ko je še posebej pomembna enotnost naroda.

Ukrepi za zmanjševanje rodnosti prinesejo s sabo kup negativnih posledic. Kmalu se pokaže velik razpon med zaposlenimi in upokojenimi. Vse več upokojenih je odvisnih od vse manj zaposlenih. Vedno več ljudi je ostarelih in nezmožnih za delo, zato mora država veliko vlagati v zdravstvo in v oskrbo ostarelih. Vse več

državnega denarja gre za pomoč starejšim in vse manj ga ostane za vojsko ter obrambo države.

Freedman in Saunders pravita, da so za državo najpomembnejši ljudje, stari med 18 in 64 let. Če je ta razred maloštevilen, ima država težave s popolnitvijo lastnih oboroženih sil. Poleg tega je tudi manj za delo zmožnih ljudi in posledično manj sredstev za oskrbo vojske (Freedman in Saunders 1991: 2).

Spremembe v rasti prebivalstva v različnih regijah sveta so pomembne tudi za evropsko varnost. Freedman in Saunders sta že leta 1991 napovedala, da se bo prebivalstvo severne Afrike zaradi hitrega naraščanja že čez 25 let podvojilo (Freedman in Saunders 1991: 3). To seveda s seboj prinese številne težave, ki lahko imajo dolgoročne posledice. Napovedala sta, da bo vse več priseljevanja v Evropo in da se bomo še pogosteje srečevali z ilegalnimi migracijami. S povečano rodnostjo se bo tudi povečalo število brezposelnih med mladimi. Med temi se bo našlo vse več tistih, ki se bodo zatekli k raznim terorističnim in gverilskim skupinam kot alternativni rešitvi za revščino.

Po predvidevanjih Freedmana in Saundersa (1991: 3) naj bi se v razvitih državah med letoma 1990 in 2025 prebivalstvo povečalo za 16 odstotkov, v manj razvitih državah pa v istem časovnem obdobju kar za 73 odstotkov. Če revščina prispeva k nemiru, lahko le-te pričakujemo s strani revnejših držav, pravita Freedman in Saunders. Vedno več bo tudi zahtev s strani revnejših držav po pravičnejši razporeditvi dobička.

Spremembe v številu prebivalcev same po sebi ne povzročajo konfliktov in prav tako neposredno ne ogrožajo nacionalne varnosti. Lahko pa posredno pripomorejo k oblikovanju vzrokov, zaradi katerih pride do spopadov.

Freedman in Saunders to lepo prikažeta na situaciji Salvadorja. Po izračunih iz leta 1969 se je v tej državi število prebivalstva podvojilo vsakih 21 let. Veliko prebivalcev Salvadorja se je preselilo v sosednji Honduras, kjer je kar 300 tisoč ljudi živelo ilegalno na mejnih območjih. Aprila leta 1969 je vlada Hondurasa ukazala, da morajo v tridesetih dneh zapustiti njihovo državo. Do konca maja

istega leta se je okoli enajst tisoč ljudi vrnilo v Salvador. Nastala je napetost med državama, ki je izbruhnila na medsebojni nogometni tekmi. Nenadna vrnitev beguncev v državo, kjer je bila že prej visoka stopnja brezposelnosti, je povzročila pravo državljansko vojno (Freedman in Saunders 1991: 4).

Vsaka situacija je edinstvena, vpliv demografije je ponavadi posreden, a nikakor zanemarljiv.

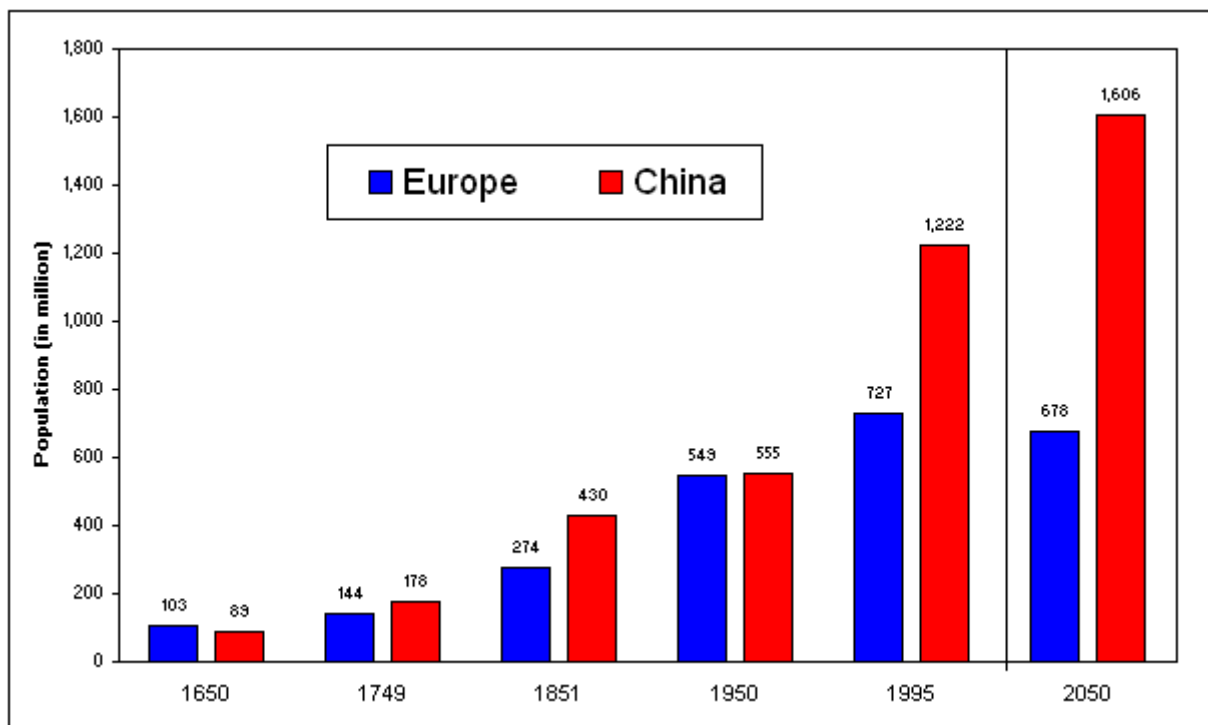
3.1 Kako demografske spremembe vplivajo na varnost?

V zadnjem desetletju je bilo marsikje po svetu opaziti upad rasti prebivalstva. Goldstone je to povezal z izobraževanjem žensk, izvajanjem prebivalstvene politike držav in z gospodarskim razvojem (Goldstone 2002: 1).

Kljub temu, da je število prebivalcev po svetu upadlo, v določenih regijah sveta še vedno ostaja zelo visoko. Posebej velja izpostaviti JV Azijo ter centralno in severno Afriko. Na teh območjih prebivalstvo še vedno raste s takšno hitrostjo, da se bo podvojilo približno vsakih 25 let. Kljub temu, da lahko v številnih, predvsem razvitih državah, zasledimo upadanje števila prebivalcev, pa tega ne moremo reči za celotno svetovno prebivalstvo. Število novorojenih otrok se na svetu še vedno povečuje. Dober primer je Kitajska. Kljub temu, da je država z izvajanjem demografske politike zajezila rast prebivalstva in omejila rodnost na en odstotek letno, se bo število prebivalcev v naslednjih 15 letih še vedno povečalo za deset do enajst milijonov letno. Svetovno prebivalstvo v celoti se bo v dobrih desetih letih povečalo za 80 milijonov letno ali za novih 960 milijonov, to pa predstavlja prebivalstvo celotne Indije (Goldstone 2002: 2).

Spodnji graf nazorno prikazuje neenakomerno rast prebivalstva v različnih delih sveta. Prikazano je naraščanje prebivalstva v Evropi in na Kitajskem. Lepo so vidne razlike v rasti prebivalstva (graf 3.1.1).

Graf 3.1.1: Rast prebivalstva v Evropi in na Kitajskem med letoma 1650 in 2050

Vir: Braudel, UN World Population Prospects (1997).¹

Goldstone je v svojem članku opisal nekaj ključnih povezav, kako spremembe prebivalstva vplivajo na nacionalno varnost.

1) Rast prebivalstva ponavadi s seboj prinese degradacijo okolja, ki se kaže v krčenju gozdov, onesnaževanju in pomanjkanju pitne vode ter rodovitne zemlje in drugih naravnih virov. Vse to nujno ne povzroči vojne, vsekakor pa vpliva na revščino in bedo prebivalcev.

2) Rast prebivalstva lahko povzroči konflikte zaradi omejenih virov, kot je rodovitna zemlja, v primeru, da se sprožijo nesoglasja glede upravljanja z viri. Ali bo do konflikta res prišlo, je odvisno od odnosov med prebivalci in državo in predvsem od zmožnosti države, da takšna nesoglasja odpravi. V primeru, da država popusti pod pritiski množice, pride do konfliktov.

¹ Dostopno na: http://www.iiasa.ac.at/Research/LUC/ChinaFood/data/pop/pop_6.htm (30. januar 2007)

3) Sama rast prebivalstva še ne pomeni večjega političnega tveganja, a nekatere v nadaljevanju omenjene spremembe lahko prispevajo k povečanju možnosti za izbruh nasilnega političnega in etničnega konflikta. Takšne spremembe prebivalstva so predvsem: pospešena rast delavskega sloja v državah s počasi rastočo ekonomijo, neenakomerna rast prebivalstva znotraj različnih etničnih skupin, urbanizacija, ki presega zaposlitvene zmožnosti, in migracije, ki spremenijo ravnotežje znotraj glavnih etničnih skupin. Avtor tudi omeni, da obstajajo dokazi, ki potrjujejo, da so večje možnosti za oborožen spopad znotraj držav z večjim številom prebivalcev.

4) Običajno spremembe prebivalstva neposredno ne povečajo možnosti za meddržavne vojne znotraj stabilnih držav. Vendar pa ima veliko meddržavnih vojn svoje korenine v notranjih konfliktih. Možnosti za meddržavno vonjo se povečajo, kadar spremembe v številu prebivalcev povzročijo notranjo politično krizo. Primer je vojna med Irakom in Iranom, ki je zrasla iz iranske revolucije. Podobna situacija je bila tudi v meddržavnih vojnah v zahodni in centralni Afriki, ki so se začele s padci Liberije, Sierra Leone in Konga.

5) Določene demografske spremembe, kot npr. močno povišana umrljivost dojenčkov, so lahko močan indikator prihajajočega političnega nasilja.

6) Nenadna in obsežna demografska sprememba, kot npr. povečanje stopnje smrtnosti ali obsežne migracije, lahko vodi do nasilnih konfliktov (Goldstone 2002: 1–3).

Goldstone v nadaljevanju pravi, da sicer drži, da prekomerna rast prebivalstva nujno ne vodi v oborožen konflikt, da pa so raziskave pokazale povezanost med demografskimi spremembami in politično nestabilnostjo (Goldstone 2002: 7).

To lahko ponazorimo na naslednjem primeru: če agrarno prebivalstvo, ki zaradi hitre rasti potrebuje več rodovitne zemlje, ugotovi, da je le-ta v lasti nekoga drugega, npr. veleposestnikov, lahko to hitro pripelje do konflikta. Podobne težave lahko zasledimo, če prebiramo kitajsko zgodovino. V zgodovini je prišlo večkrat do sporov za zemljo med hitro rastočo kmečko populacijo in lastniki zemlje. Takšne

stvari pa se niso dogajale samo na Kitajskem, ampak tudi v Latinski Ameriki in Evropi. Na Kitajskem smo bili priča takšnemu dogodku leta 1949.

Takšnim konfliktom pa se je moč izogniti. Ena izmed možnih rešitev je, da industrija zagotovi dovolj prostih delovnih mest, da absorbirajo hitro rastoče prebivalstvo. Po raziskavah sodeč se možnosti za politično nestabilnost zvišajo, kadar rast urbanega prebivalstva ni sočasna z ekonomsko rastjo.

To je seveda samo eden izmed vidikov, ki lahko privedejo do politične nestabilnosti. Ta se pojavi samo, če gre za dolgotrajnejše neskladje med prostimi delovnimi mesti in naraščanjem delavskega sloja. Nesoglasja se lahko pojavijo tudi, če močno naraste delež izobražencev, ki ne morejo najti prostih delovnih mest. Že samo povečanje deleža mladih ljudi lahko vodi v nestabilnost. Mladi ljudje s svežimi idejami se lahko zoperstavijo zakoreninjeni tradiciji, religiji in avtoriteti. Večina mladih ima manj odgovornosti do družine in kariere, zato še toliko lažje zanetijo politični konflikt. V zgodovini so mladi igrali pomembno vlogo na političnem področju. Goldstone ugotavlja, da je bil relativno velik odstotek mladih, 15 do 24 odstotkov celotnega prebivalstva, v zgodovini povezan s časom političnih kriz. Za primer poda revolucijo v Angliji v 17. stoletju, francosko revolucijo v 18. stoletju in večino revolucij 20. stoletja v razvitih državah. Vse so se pojavile tam, kjer je bil visok delež mladega prebivalstva (Goldstone 2002: 9).

Tudi veliko drugih avtorjev piše o povezavi med številom prebivalcev in oboroženimi konflikti. Večja verjetnost, da pride do konfliktov, je tudi v državah, v katerih skupaj živi več različnih etničnih skupin. Različni avtorji so v svojih raziskavah včasih prišli do nasprotujočih si rezultatov, kar Goldstone pripisuje uporabi različnih metod za analizo podatkov. V nadaljevanju pa poudari, da je pomembnejši razlog za razhajanje rezultatov dejstvo, da je demografski faktor samo eden izmed vplivov. Na rizičnost pojava oboroženega konflikta vplivajo še gospodarska razvitost države in njen politični režim, pa tudi kolonialne izkušnje, trgovina ... Avtorji, ki so v raziskavo vključili tako spremenljivko število prebivalcev kot tudi trgovino, so ugotovili, da države z večjim številom prebivalcev običajno same proizvedejo več hrane, medtem ko so države z manjšim številom

prebivalcev bolj odvisne od uvoza. Spoznali so, da lahko tudi trgovanje določene države posredno vpliva na njeno stabilnost.

Tudi migracije prebivalcev izven ali celo znotraj meja države lahko vodijo do nasilja. Primer za to je vojna z Indijanci v 18. in 19. stoletju, ki jo je povzročila ekspanzija Američanov na že poseljena ozemlja. Na Kitajskem smo bili priča podobnim dogodkom z migracijo Han Kitajcev na Tibet. Prišlo je do nasilnih obračunov, ker je hotelo prvotno prebivalstvo ohraniti identiteto in nadzor nad svojim ozemljem (Goldstone 2002: 11).

Same migracije nujno ne vodijo v konflikt, problem pa lahko nastane, če migracije zamajajo temelje nacionalne identitete. Če se neka etnična skupina preseli na ozemlje druge etnične skupine in hoče biti dominantna ter s tem ogroža njen obstoj, obstaja velika verjetnost, da bo prišlo do močnih nesoglasij. Če pa se v nadaljevanju pojavijo še težnje po političnemu nadzoru regije, tako vojna kot tudi genocid nista več daleč (Goldstone 2002: 12).

Dokaze in analize, ki jih je podal Goldstone, lahko povzamemo v petih točkah. Iz njih je razvidno, da so številne demografske spremembe močno povezane s povečano možnostjo za politično nasilje. Povečana možnost za nasilje je, kadar so ustvarjeni naslednji pogoji:

- 1) hitro rastoče agrarno prebivalstvo, ki posega po rodovitni zemlji, ki je v lasti veleposestnikov;
- 2) hitro rastoče urbano prebivalstvo v državi, v kateri se ekonomska rast ne razvija v skladu z rastjo prebivalstva;
- 3) hitro rastoč sloj mladih izobražencev, ki se srečuje z brezposelnostjo in omejenimi možnostmi za doseg visokih položajev;
- 4) visok delež mladih ljudi – 15 do 25 odstotkov glede na celotno odraslo populacijo v družbi – še posebej tam, kjer so politične institucije šibke;
- 5) priseljevanje v regije, ki so že naseljene z ljudmi s specifično etnično in politično identiteto (Goldstone 2002: 12).

Če hočemo videti, v katerih regijah je najverjetneje, da bo prišlo do konflikta, ki ima osnove v demografskih spremembah, moramo preučiti tako prihajajoče demografske spremembe kot tudi kontekst, v katerem se bodo zgodile.

3.2 Prihodnje demografske spremembe in verjetnost nasilnih konfliktov

Tudi države z nizko rastjo prebivalstva se lahko srečajo s situacijo, v kateri demografske spremembe vodijo v politično nasilje. Ne gre samo za absolutno rast prebivalstva, ampak za razmerje med rastjo specifičnih delov prebivalstva in rastjo ekonomije. Goldstone poda za primer Sovjetsko zvezo med letoma 1970 in 1991. V tem času je bila gospodarska rast skoraj ničelna, tudi rast prebivalstva je bila minimalna. Kljub temu pa se je država srečala kar s štirimi od petih zgoraj omenjenih rizičnih situacij. Urbano prebivalstvo je kljub minimalni gospodarski rasti še vedno naraščalo. Naraščal je tudi delež mladih izobražencev, ki so bili v večini primerov postavljeni na nižja delovna mesta, kot so jim z njihovo izobrazbo pripadala. V tem času so se pojavile tudi številne migracije Rusov v sosednje države. Vsi ti faktorji so pripomogli k padcu komunističnega režima.

Savska Arabija je vidno znižala rast prebivalstva, in sicer s 5,2 odstotka letno v letu 1980 na 3,2 odstotka letno v letu 1990. Kljub temu pa tak naravni prirastek posledično pomeni podvojitev prebivalstva v manj kot 25 letih. Takšna rast prebivalstva je pripeljala do visokega deleža mladih ljudi, sočasno pa tudi do naraščanja delavskega sloja in upadanja urbanizacije. Zavedati se je treba, da ekonomija takšno število mladih ljudi težko absorbira (Goldstone 2002: 13).

Kitajski je uspelo upočasniti rast prebivalstva na en odstotek letno. Vendar je treba zaradi množičnosti Kitajcev vsako leto še vedno zagotoviti 13 milijonov novih delovnih mest. Poudariti je treba tudi priseljevanje iz vasi v mesta. Zaradi stagnacije kmetijskega sektorja se ljudje dnevno preseljujejo v mesta, kjer iščejo zaposlitev. Kljub počasni rasti prebivalstva v zadnjih letih poteka na Kitajskem zelo hitra urbanizacija. Če upoštevamo naravni prirastek in migracije, lahko ugotovimo, da se prebivalstvo v kitajskih mestih vsako desetletje poveča za približno 150 milijonov. Do nedavnega je Kitajska z 10-odstotno letno gospodarsko rastjo še uspela zagotavljati delovna mesta za iskalce zaposlitve. V zadnjih letih pa je

gospodarska rast dosegla vrh in je začela upadati. Vse to skupaj z množičnim priseljevanjem v mesta ogroža socialno in politično stabilnost države.

Kljub temu, da je upadanje rasti prebivalstva v številnih državah in regijah dobra novica za globalno prebivalstvo, po drugi strani demografske spremembe sprožajo zaskrbljenost glede varnosti. Veliko držav se srečuje z nesoglasji med kmetijskim prebivalstvom in veleposestniki glede rodovitne zemlje, s hitrim naraščanjem delavskega sloja in izobražencev ter nezmožnostjo njihovega zaposlovanja, pa tudi z etničnimi napetostmi med migranti in prvotnimi prebivalci (Goldstone 2002: 14).

Fatima Vianna Mello v članku o povezanosti prebivalstva in mednarodne varnosti ugotavlja, da je v obdobju po hladni vojni prebivalstvo postalo pomemben del mednarodne varnosti. Vseeno pa ne gre za nek nov pojav, saj se je o povezavi med prebivalstvom in varnostjo vsaj na primeru ZDA govorilo že veliko prej. Avtorica omenja memorandum *Inštituta za nacionalno-varnostne študije 200* (NSSM 200), na katerem so konflikte zaradi naravnih virov, ki so bili posledica naraščanja prebivalstva na jugu, označili kot glavno grožnjo ZDA. V nadaljevanju avtorica pojasni, zakaj je postala hitra rast prebivalstva kar naenkrat glavna grožnja varnosti.

Po koncu hladne vojne in po padcu socialističnega bloka je bilo treba poiskati novega sovražnika. Drugi razlog pa avtorica vidi v dejstvu, da sta po koncu bipolarnih napetosti, ko je bila v ospredju vojaška grožnja, postali ljudem bolj vidni okoljska in družbena kriza. Mednarodna varnost tako ne vključuje samo vojaških in gospodarskih prvin, ampak tudi okoljske in družbene krize ter problematiko naravnih virov. Tudi prebivalstvo ni več samo skrb znotraj meja držav, saj se spremembe v rasti prebivalstva ne odražajo več samo na državni ravni, ampak tudi na svetovni. Ravno zato se spremembe prebivalstva obravnavajo kot grožnja mednarodni varnosti.

Fatima Vianna Mello opozarja na naslednje povezave med mednarodno varnostjo in prebivalstvom:

- **Prebivalstvo in degradacija okolja:** naraščanje števila prebivalstva pomeni večjo obremenitev za okolje in naravne vire. Več, kot je ljudi, večja je tudi poraba energije in naravnih virov in večji je pritisk na onesnaževanje okolja.
- **Prebivalstvo in mednarodne migracije:** v Ameriki je na primer prenaseljenost juga povzročila migracije na sever. Rešitev avtorica vidi v zaprtju meja za migrante in uvedbi primerne prebivalstvene politike, ki bi omejila naraščanje prebivalstva. Vendar na tem mestu tudi opozarja, da želja po preselitvi na sever ponavadi nima nobene zveze z rastjo prebivalstva. Kot primer navede Brazilijo in Mehiko, kjer število prebivalstva upada, rodnost pa je nizka. Ljudje naj bi se iz teh držav izseljevali zaradi visoke stopnje brezposelnosti in slabih socialnih razmer.
- **Prebivalstvo, revščina in lakota:** rast prebivalstva pomeni tudi večjo potrebo po proizvodnji hrane. Južna Amerika na primer nima dovolj kapitala, da bi lahko zadovoljila potrebe naraščajočega števila ljudi. Avtorica pa opozarja, da v Braziliji glavni razlog za lakoto ni v pomanjkanju kapitala, pač pa v politiki države. Države vidijo veliko število prebivalcev kot oviro za hiter gospodarski razvoj.
- **Prebivalstvo in politična nestabilnost:** leta 1974 so na kongresu NSSM 200 poudarili, da hitra rast prebivalstva ogroža politično stabilnost in prispeva k revolucionarnim akcijam, ki bi lahko ogrozile varnost ZDA. Tudi danes še vedno velja prepričanje, da hitra rast prebivalstva upočasni gospodarsko rast, kar lahko posledično vodi v revščino in pomanjkanje naravnih virov. Vse to pa lahko ima za rezultat politično krizo (Mello 2006).

3.3 Demografske spremembe kot indikator prihajajočih nasilnih političnih konfliktov

Demografski faktorji so se pokazali za zelo uporabne pri izdelavi napovedi prihodnjih političnih nesoglasij. Najpomembnejši faktorji so predvsem rast prebivalstva, pričakovana življenjska doba, rodnost in smrtnost.

Goldstone kot najpomembnejši faktor izpostavi umrljivost novorojenčkov. Pravi, da lahko na podlagi tega podatka sklepamo, kakšna je splošna kakovost življenja v neki regiji (povprečna plača, zdravstvena oskrba). Če je v določeni regiji umrljivost dojenčkov nad svetovnim povprečjem, to po njegovem mnenju pomeni tudi večjo verjetnost, da bo na tem območju prišlo do politične krize (Goldstone 2002: 15).

V zadnjem delu članka Goldstone poudari, da na nasilne konflikte ne vplivajo samo demografske spremembe, ampak da velja tudi obratno. Tudi nasilni konflikti lahko imajo močan in dolgotrajen vpliv na demografijo. Posledice revolucij se pogosto odražajo na številu porok in novorojenih otrok, na urbanizaciji, izobraževanju in migracijah (nov režim lahko privabi migrante iz drugih držav ali pa zaradi nasilnosti povzroči selitve domačinov izven meja države). Vse te spremembe pa se včasih pokažejo šele po nekaj generacijah. Spremljanje demografskih sprememb nam pomaga, da lažje predvidimo prihajajoče varnostne probleme (Goldstone 2002: 16).

4. PREBIVALSTVENA POLITIKA KITAJSKE

Prenaseljenost je termin, ki se pogosto uporablja v kontekstu LR Kitajske. Prenaseljenost Kitajske je postala globalen problem, še posebej zato, ker ima ta država močan vpliv v mednarodni skupnosti. Ni nujno, da ima država z velikim številom prebivalcev probleme s prenaseljenostjo. O prenaseljenosti govorimo takrat, ko število prebivalcev presega tisto mejo, za katero država še lahko zagotovi ustrezne vire. Prenaseljenost Kitajske je problem že vrsto let, a prave rešitve še ni. Kitajska je sicer res uvedla politiko omejevanja rasti prebivalstva, ampak je s tem posegla tudi na področje človekovih pravic, področje ekonomije, pa tudi varnosti. Ta ukrep je s seboj prinesel številne posledice, ki se bodo v prihodnosti še jasneje pokazale.

Časopis *People's Daily* je leta 2004 objavil prispevek z naslovom »China at least 30 years away from zero population growth«, v katerem je poudaril pet demografskih dejavnikov, ki ogrožajo varnost prebivalstva.

Kot prvi dejavnik je navedena močna prebivalstvena baza, ki še vedno raste. Kljub temu, da gre za najštevilčnejši narod, pa ne smemo pozabiti omeniti, da je država dosegla kar lepe rezultate v prizadevanjih za nadzor rasti prebivalstva. Z uvedbo prebivalstvene politike je omejila nenadzorovano naraščanje prebivalstva. Zaradi številčnosti Kitajcev pa kljub veljavi politike enega otroka prebivalstvo še vedno narašča. Po predvidevanjih, ki so razvidni iz članka, naj bi Kitajska potrebovala vsaj še 30 let, preden bo dosegla ničelni naravni prirastek.

Članek še navaja, da je treba zvišati kakovost življenja. Veliko Kitajcev zboleva za kroničnimi infekcijskimi boleznimi. Kar 20 odstotkov ljudi se rodi z duševnimi ali fizičnimi motnjami. Tudi kulturni standard ljudi je nizek, prav tako pa izobrazbena raven ne dosega tiste v razvitih državah.

Vse bolj je vidno tudi nesorazmerje med spoloma novorojenčkov. Situacija je zelo resna, saj je to razmerje že preseglo mednarodno še sprejemljivo raven. Razmerje v zadnjih letih je 117:100, seveda v prid dečkov. Pri preučevanju demografskih

značilnosti naletimo še na en viden problem, in sicer staranje prebivalstva. To je samo še ena od negativnih posledic politike enega otroka.

Urbanizacija prebivalstva pritiska na naravne vire. Danes je urbaniziranega prebivalstva okoli 40,5 odstotka, ta številka pa bo do leta 2020 po predvidevanjih narasla na 65 odstotkov. Povečanje števila urbanega prebivalstva bo pomenilo naseljevanje na primestnih ozemljih. Poleg pritiska na zemljo se bo kazala tudi vse večja potreba po pitni vodi.

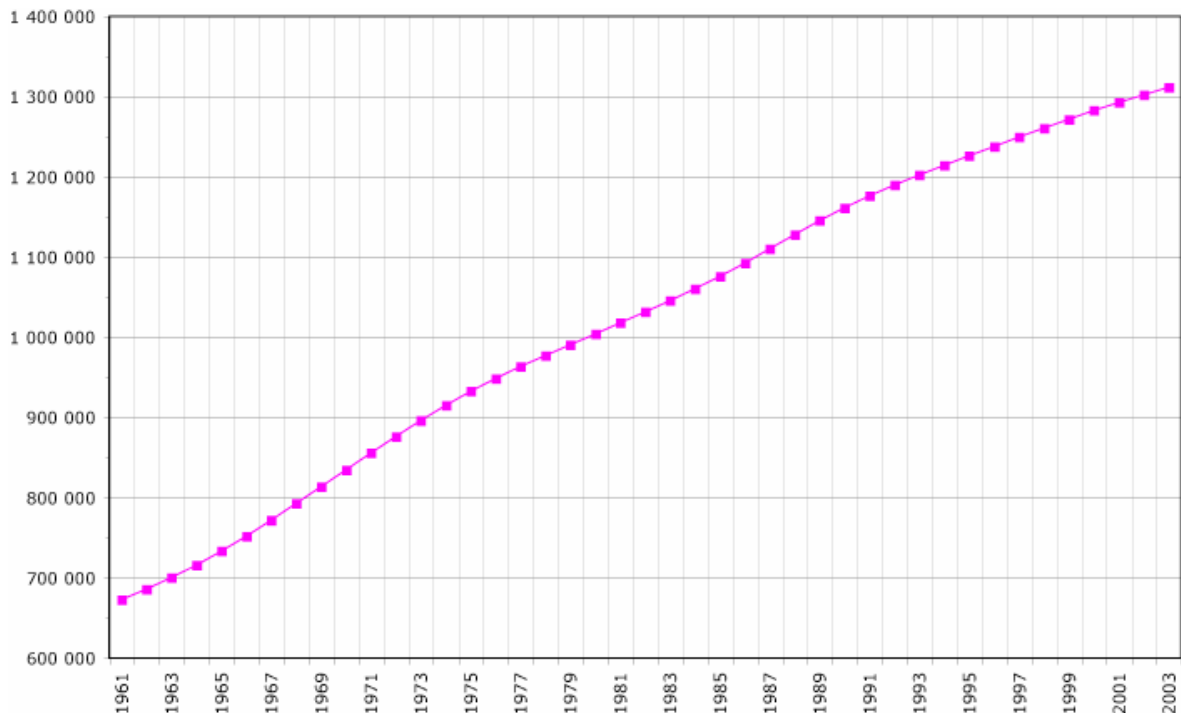
Sledijo še migracije prebivalstva, ki imajo tudi močan vpliv na tradicionalni sistem in vplivajo na politiko zaposlovanja. Kitajska ima več kot 120 milijonov migrantov, ki so postali močan člen v gospodarskem razvoju. Vse več ljudi iz ruralnih delov se seli v mesta in v razvite regije za boljšim zaslužkom (People's Daily 2004).

4.1 Rodnost na Kitajskem

Po drugi svetovni vojni je začelo prebivalstvo Kitajske hitro naraščati. Leta 1949 je Mao Ze Dong svetoval državljanom, naj imajo čim več otrok. Vlada je predvidevala, da bo večje število prebivalcev prineslo državi več denarja, proizvedlo več hrane in zgradilo močnejšo vojsko. Začelo se je obdobje hitre rasti, naslednjih deset let je prebivalstvo vsako leto naraščalo v milijonih. Leta 1949 je država štela okoli 118 milijonov ljudi, to število pa je do leta 1960 naraslo na 540 milijonov. Deset let kasneje se je povečalo še za 290 milijonov. V pičlih dvajsetih letih se je torej število prebivalcev na kitajskem povečalo za 712 milijonov² (graf 4.1.2).

² Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije se je število prebivalcev na ozemlju Slovenije med letoma 1991 in 2002 povečalo za 50,681 ljudi (za 2,6 %).

Graf 4.1.2: Rast prebivalstva Kitajske med letoma 1961 in 2003

Vir: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:China-demography.png> (22. december 2006).

Rast prebivalstva je tesno povezana z rodnoštvom. V zadnjih tridesetih letih so se trendi rodnoštvom na Kitajskem večkrat spremenili, kar pa je pustilo posledice na rasti prebivalstva. Povprečno število otrok na žensko je iz šest padlo na enega³. To je posledica uvedbe politike enega otroka, s katero so drastično zmanjšali rodnoštvom.

Rodnoštvom na Kitajskem lahko razdelimo na šest obdobjem. Prvo obdobjem je bilo med letoma 1949 in 1957. Za to obdobjem je značilna visoka rodnoštvom, v povprečju je ženska namreč imela šest otrok. Sledi obdobjem velikega skoka naprej, med letoma 1958 in 1961. Država je že začela s politiko omejevanja rasti prebivalstva in s tem znižala povprečno število otrok na žensko na 3,3. V naslednjih 17 letih (1962–1979) je Kitajska doživela najvišjo rodnoštvom, ta se je povečala na povprečno 7,4 otroka na žensko. V četrtem obdobjem, med letoma 1971 in 1979, so zopet zabeležili upadanje rodnoštvom, saj se je povprečje znižalo na 2,8 otroka na žensko.

³ Podatki Statističnega urada Republike Slovenije o povprečnem številu živorojenih otrok na žensko v rodni dobi: leta 1980 – 2,11, leta 1990 – 1,46, leta 1995 – 1,29, leta 2004 – 1,25 in leta 2005 – 1,26.

V obdobju, ki je sledilo, so že bile vidne posledice politike enega otroka. Tako med letoma 1980 in 1989 govorimo o stagnaciji, povprečje se je znižalo na 2,5 otroka na žensko. Za zadnje obdobje, ki se je začelo leta 1990, pa je značilen padec povprečnega števila otrok na žensko na 2,1 (Li 1989: 5).

Kitajska je bila po letu 1970 zelo uspešna v zmanjšanju rasti prebivalstva. Dokaz za to je viden upad rodnosti. V povprečju je leta 1960 Kitajka rodila 5,68 otroka, to število je do leta 1970 padlo na 4,0 med letoma 1980 in 1988 pa na samo 2,46. Poudariti pa je treba, da upadanje rodnosti ni bilo enakomerno porazdeljeno po kitajskih provincah (Li 1989: 1).

Li je navedel naslednje faktorje, ki naj bi bili po njegovem mnenju glavni razlogi za neenakomerno porazdeljeno rodnost: razširjenost državne politike omejevanja rasti prebivalstva, število pismenih žensk, delež manjšin, socialna, ekonomska in kulturna razvitost regije ... Poudaril je tudi, da so za nadzor rasti prebivalstva potrebne stroge zahteve. Samo preko medijev in z izobraževanjem žensk se po njegovem mnenju ne da doseči hitrih in zadovoljivih rezultatov.

Razporejenost prebivalstva na Kitajskem je zelo specifična. V povprečju na kvadratnem kilometru živi 126 ljudi⁴, kar je zelo veliko. Poudariti pa je treba, da prebivalstvo ni enakomerno poseljeno po regijah. V goratih predelih živi tako znatno manj ljudi kot pa v velikih metropolah.

Najbolj so naseljena obalna območja, kjer živi v povprečju 400 ljudi na kvadratni kilometer, v nasprotju pa v nekaterih goratih predelih na isti površini živi samo deset ljudi. Poleg neenakomerne poseljenosti je za Kitajsko značilna tudi neproporcionalnost spolov. Moški predstavljajo okoli 52 odstotkov vseh državljanov, ženske pa kar štiri odstotke manj. Razlog za to je politika enega otroka, o kateri je več napisanega v nadaljevanju. Ena izmed značilnosti prebivalstva na Kitajskem je tudi neenakomerna porazdelitev po starostnih

⁴ Povprečna gostota poseljenosti v Evropi je 60 prebivalcev na km², v Sloveniji pa je gostota poselitve 98,7 prebivalcev na km².

razredih. Razlog zanjo je zopet možno iskati v posledicah, ki jih je prinesla politika enega otroka. Prebivalstvo je predvsem skoncentrirano v višjih starostnih razredih.

Če analiziramo vsa zgoraj omenjena dejstva, lahko pridemo do zanimivih zaključkov. Razlike v deležu moških in žensk bodo v prihodnje povzročile velike težave. Veliko ljudi živi na podeželju, kjer država s težavo nadzira prebivalstvo in zato toliko težje uresničuje politiko omejevanja rodnosti. V prihodnje je pričakovati vedno večji delež starejšega, za delo nezmožnega prebivalstva, in vedno manj mladih ljudi.

Problem prebivalstva je treba rešiti tudi zato, ker se odraža tudi na državni ekonomiji. Država potrebuje ogromno sredstev za vzdrževanje tako velikega števila ljudi. Kljub vsem negativnim posledicam, ki jih ima za državo preveliko število ljudi, pa moramo izpostaviti tudi eno pozitivno. Kitajska namreč s svojo prenaseljenostjo privablja veliko svetovno znanih multinacionalnih korporacij, ki tam odpirajo svoja podjetja. Kitajski trg je ravno zaradi svoje številčnosti zelo zanimiv in prinaša velike dobičke.

Kitajska ima zaradi prenaseljenosti probleme z oskrbo z naravnimi viri. Oskrba z viri je še dokaj zadovoljiva v mestih, na podeželju pa so veliki primanjkljaji. Kljub temu, da na podeželju živi okoli 71 odstotkov ljudi, se pojavljajo problemi z oskrbo s pitno vodo, hrano in električno energijo. Zaradi težav, ki se pojavljajo kot posledica prenaseljenosti, je država posegla po strogi politiki omejevanja rasti prebivalstva.

Mnogi Kitajski očitajo, da je ta politika prestroga in da gre celo za kršenje človekovih pravic. Dejstvo je, da država med letoma 1950 in 1978 ni sprejela nobenih ukrepov za zmanjšanje števila prebivalstva, zato je to dramatično naraslo. Če bi država že prej ukrepala, bi prebivalstvo verjetno naraščalo znotraj normalnih okvirov. Zaradi resnosti položaja je morala vlada, če je hotela hitre rezultate, poseči po tako radikalnih ukrepih. Seveda pa je to prineslo s sabo številne posledice, ki bodo še dolgo vidne.

Po nekaterih podatkih naj bi politika enega otroka od leta 1980 preprečila kar 250 milijonov rojstev. Kljub navidezni uspešnosti politike pa seveda ne moremo mimo negativnih posledic. V naslednjem poglavju sledijo kratka predstavitev politike enega otoka od leta 1979 do danes ter posledice, ki jih je prinesla.

4.2 Politika enega otroka

Leta 1979 se je Kitajska srečala z gospodarsko stagnacijo, ki je bila posledica kulturne revolucije. V tem času je kitajsko prebivalstvo predstavljalo kar četrtno svetovnega prebivalstva. Po drugi strani je Kitajska imela samo sedem odstotkov vse svetovne rodovitne zemlje, dve tretjini Kitajcev pa sta bili mlajši od 30 let. Deng Xiaoping, ki je leta 1978 prevzel oblast, je svojo politiko usmeril v povečanje gospodarske moči države. Deng je glavni razlog za počasen gospodarski razvoj videl v številčnosti Kitajcev. Če je država hotela pospešiti gospodarski razvoj in izboljšati življenjski standard ljudi, je morala hitro ukrepati. Leta 1979 je Deng tako začel izvajati politiko nadzora rojstev, ki je po svetu znana kot politika enega otroka. Pare je vzpodbujal, naj imajo samo enega potomca (Zhu 2003). Sprožili so celo kampanjo, kjer so poudarjali prednosti enega otroka. Spodaj je eden izmed letakov, ki poziva pare, naj se odločijo samo za enega otroka (slika 4.2.1).

Slika 4.2.1: Propagandni letak

Vir: <http://www.traveladdicts.connectfree.co.uk/China/last.htm> (18. januar 2007).

Država je izdala cel kup pravil, s katerimi so hoteli omejiti število novorojenčkov. Ustanovili so tudi komiteje, ki so na ruralnih področjih skrbeli, da so ljudje spoštovali postavljena pravila. Politika enega otroka je včasih na zahodu napačno razumljena zaradi svojega imena. Ni strogo določeno, da mora imeti par samo enega otroka, obstajajo namreč tudi izjeme. Če je na primer prvorojenec telesno ali duševno prizadet, lahko ima par še enega otroka. Enako velja tudi za pare, kjer sta mož in žena oba edinca. Na ruralnih območjih, kjer živi okoli 70 odstotkov ljudi, je ponavadi paru dovoljeno imeti še drugega otroka, vendar šele, ko prvorojenec dopolni pet let. To pravilo pa ima še eno izjemo. Ponavadi dobi par dovoljenje za še enega otroka samo v primeru, ko je prvi otrok deklica. Zhu omenja še dve izjemi. Kadar se posameznik drugič poroči in v prvem zakonu ni imel otrok in kadar ima prvorojenec bolezen, zaradi katere lahko umre pred pričakovano življenjsko dobo (seznam takšnih bolezni je objavljen, par pa mora predložiti zdravniško spričevalo) (Zhu 2003). Tretji otrok je dovoljen samo nekaterim etničnim manjšinam in ljudem, ki živijo v oddaljenih in redko poseljenih področjih. Da ljudje spoštujejo pravila, so poskrbeli s sistemom kaznovanja in nagrajevanja (Hesketh 2005).

V primeru, da ženska ne upošteva omejitev politike enega otroka, je ponavadi prisiljena splaviti. V tem primeru govorimo o nedovoljeni ali ilegalni nosečnosti. Ženska, ki je zaposlena v vladni službi ali v podjetju, ki je v lasti države, je zaradi nedovoljene nosečnosti odpuščena. Največkrat so kazni denarne ali pa staršema odvzamejo ugodnosti za njunega prvorojenca (Zhu 2003).

Mosher v svojem članku poda konkretne denarne kazni. Kazni za drugega otroka se gibljejo med pet tisoč in petdeset tisoč yuani, za tretjega pa med dvajset tisoč in sto tisoč yuani. Pri tem se je treba zavedati, da povprečna kitajska družina na podeželju zasluži manj kot tisoč yuanov na leto (Mosher 2006: 88). Kazni se razlikujejo po provincah, ponekod naj bi znašale med deset in dvajset odstotki letnega dohodka obeh staršev (Henninki 2005).

Omejitve niso določene samo glede števila otrok, ampak tudi glede starosti, ko se posameznik sme poročiti. Obstajajo pa razlike med mestom in podeželjem. V

mestih se lahko moški poroči, ko dopolni 25 let, ženska pa 23. Na podeželju je ta starostna meja nekoliko nižja, za moške 23 let in za ženske 21 let (Zhu 2003).

Politika omejevanja rojstev je tesno povezana s splavi in kontracepcijo. Sodeč po raziskavah Therese Hesketh naj bi 87 odstotkov poročenih žensk uporabljalo kontracepcijska sredstva. Po letu 1990 kar 90 odstotkov kontracepcijskih metod predstavlja dolgoročno kontracepcijo, kot je sterilizacija. V veliki večini primerov se ženske niso same odločile, kakšno metodo kontracepcije bodo izbrale. Kar 80 odstotkov žensk, zajetih v raziskavo, je odgovorilo, da so morale sprejeti metodo kontracepcije, ki so jo ponudili zaposleni v komiteju za kontrolo rojstev. Zaradi množičnega steriliziranja žensk jim je uspelo ohraniti nizek odstotek splavov. Na Kitajskem je tako vsaj en splav opravilo 25 odstotkov žensk, kar je v primerjavi z ZDA, kjer je ta delež višji kar za 18 odstotkov, malo. Kot glavni razlog za splav so ženske navedle pritisk zaradi politike enega otroka. Ženske, ki kljub pravilom politike ne splavijo, pogosto rodijo doma, brez zdravniške pomoči, kar pogosto privede do smrti novorojenčka ali matere. Raziskava, ki je bila opravljena na ruralnih območjih Sichuana leta 1990, je pokazala dvakrat večjo umrljivost mater, ki so rodile brez dovoljenja doma (Hesketh 2005).

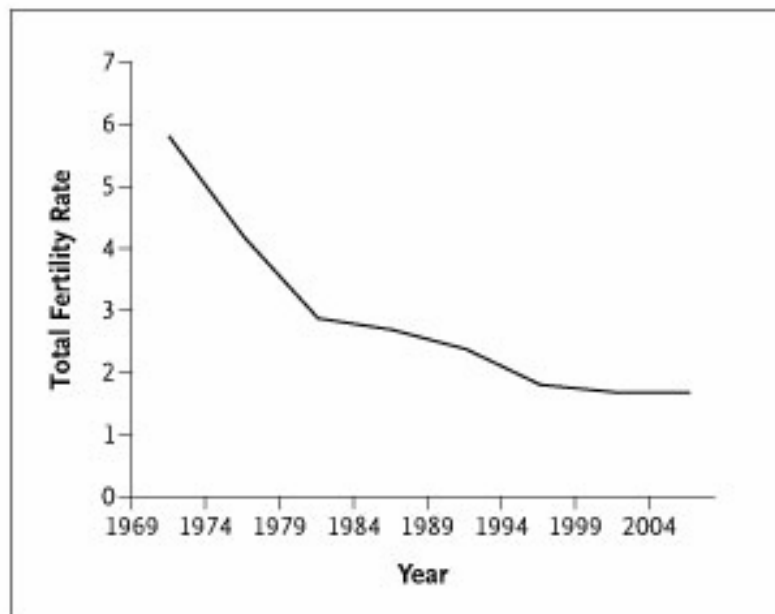
Leta 1979 si je vlada zastavila cilj, da bo Kitajska do leta 2000 štela 1,2 milijarde ljudi. Po podatkih iz leta 2000 je imela država takrat 1,27 milijarde prebivalcev, čeprav nekateri demografi poudarjajo, da so te številke napačne. Po njihovem mnenju so demografske statistike predmet manipulacije. Kitajske oblasti pravijo, da je izvajanje prebivalstvene politike preprečilo od 250 do 300 milijonov rojstev. Rodnost je od leta 1979, ko je znašala 2,9 otroka na žensko, do leta 2004 padla na 1,7 (v urbanih predelih na 1,3 in v ruralnih območjih na 2,0) (graf 4.2.3). Tako je povprečen trend v mestnih območjih en otrok na par, na ruralnih ozemljih pa dva otroka na par (Hesketh 2005).

Zanimivo je, da je največje zmanjšanje rodnosti država doživela pred uvedbo politike enega otroka. Med letoma 1970 in 1979 je razširila oglaševalsko kampanjo »pozneje, daljše, manj«, ki se je nato nadaljevala s politiko enega otroka. Ta kampanja je zagovarjala kasnejše poroke, daljši interval med rojstvi in tudi manj

otrok⁵. Že ta ukrep je zmanjšal povprečno število otrok na žensko iz 5,9 na 2,9 otroka. Po letu 1979 je bil ta upad manj izrazit in se je več ali manj ustalil leta 1995 pri številu 1,7 otroka na žensko.

Festini poudarja, da se je zmanjšalo povprečno število otrok na družino. Leta 1980 je povprečna kitajska družina štela 4,54 članov. Do leta 2000 se je ta odstotek znižal na 3,36. Med kitajskimi otroci je vse več edincev. V Pekingju ima 62 odstotkov družin samo enega otroka, državno povprečje pa je 0,74 otroka na družino (Festini 2004).

Graf 4.2.3: Rodnost na Kitajskem med letoma 1969 in 2004

Vir: <http://content.nejm.org/cgi/content/full/353/11/1171/F1?ck=nck> (22. januar 2007).

⁵ Na podeželju je bila priporočljiva starost za poroko za ženske 23 let in za moške 25 let. V mestih pa za ženske 25 in za moške 28 let. Ta politika je zagovarjala štiriletni interval med otrokoma. V mestih je priporočala največ dva otroka na družino in na podeželju največ tri.

4.3 Posledice politike enega otroka

4.3.1 Negativne posledice

4.3.1.1 Številčno neravnovesje med spoloma

Razmerje med spoloma je tema, o kateri se v zadnjem času na Kitajskem veliko govori. Razmerje med spoloma se meri ob rojstvu, ko se primerja število živorojenih deklic in dečkov. Ponavadi se to razmerje v razvitih državah giblje med 1,03 in 1,07⁶. Od uvedbe politike enega otroka naprej je bilo v LR Kitajski ves čas zabeleženo povišanje razmerja med spoloma, seveda v korist dečkov. Leta 1979 je to razmerje znašalo 1,06, leta 1988 že 1,11, po podatkih iz leta 2001 pa je naraslo na 1,17 (Hesketh 2005).

Kje je razlog za takšno nesorazmerje?

Eden izmed razlogov za nesorazmerje med spoloma je po mnenju Heskethove spolno selektiven splav. Ta je sicer prepovedan, a je kljub temu še vedno zelo razširjen. S poseganjem po spolno selektivnem splavu je močno povezan razvoj moderne tehnologije in pojav ultrazvoka.

Kitajska vlada se zaveda negativnih posledic, ki jih ima nesorazmerje med spoloma za državo. Kažejo se v povečanem številu duševnih bolezni pri moških ter v naraščanju števila neporočenih moških brez otrok. Kitajska ima tudi veliko težav z vse pogostejšimi ugrabitvami žensk ter z razširjanjem prostitucije, kar vpliva tudi na zviševanje števila obolelih s spolno prenosljivimi boleznimi. Obstajajo utemeljene grožnje, da bi lahko v prihodnje posledice politike enega otroka resno ogrozile politično stabilnost države (Hesketh 2005).

Kakšne bodo posledice pomanjkanja žensk?

⁶ Statistični urad Republike Slovenije je 30. 9. 2006 objavil podatke, po katerih je razmerje med moškimi in ženskami v Sloveniji znašalo 1,035 v korist žensk.

Znanstveniki predvidevajo, da se bodo Kitajke v prihodnje prej poročale. Ker politika enega otroka ne velja za manjšine, naj bi v prihodnje prišlo do postopnega mešanja manjšin z večinskim prebivalstvom Han. Sociologi napovedujejo, da bodo samski moški bolj pogosto depresivni, ker si ne bodo mogli ustvariti družine. Festini ugotavlja, da bo zaradi tega tudi vse več nasilja in kriminalnih dejanj. Vse to pa lahko omaje kitajsko stabilnost (Festini 2004).

Ena izmed posledic politike enega otroka je tudi vse več zapuščenih deklic, ki jih starši zapuščajo v državnih sirotišnicah, kjer naj bi pogosto vladale izredno slabe razmere. Te deklice pogosto posvojijo pari iz drugih držav.

Fishman opozarja, da zdravniki z ultrazvočnimi pregledi služijo visoke, čeprav nezakonite, vsote denarja, saj izdajajo staršem spol njihovih še nerojenih otrok in izvajajo splave, če je zarodek ženskega spola. Po njegovih podatkih naj bi sedmina deklic izginila neznano kam, mnoge zaradi splava ne dočakajo rojstva, druge ubijejo takoj po rojstvu ali pa jih enostavno zapustijo. Leta 2001 je državni britanski radio objavil intervju s Chen Rong, žensko, ki je pospravljala pekinška smetišča. V dolgih letih svoje službe je našla kar pet živih deklic, ki so jih starši odvrgli v smeti (Fishman 2005: 124).

Vse izgubljene deklice pa po mnenju Fishmana niso žrtve staršev, ki jih želijo umoriti. V zadnjih dvajsetih letih so na Kitajskem dali v posvojitev veš sto tisoč deklic. Od leta 1991 so ameriške družine posvojile več kot 50 tisoč kitajskih dojenčkov, od katerih je seveda večina ženskega spola (Fishman 2005: 124).

Dnevnik Mladina je objavil članek z naslovom "Trgovanje z otroki na Kitajskem". Pripoveduje o paru, ki so ga zaradi trgovanja z otroki aretirali v kitajski provinci Henan. Avtor članka ugotavlja, da ravno zaradi politike enega otroka občasno pride do detomora ali prodaje »odvečnega« otoka. Aretirani zakonski par je parom brez otrok v dokaj bogati provinci Guangxi prodajal deklice. Cena zanje je bila 314 dolarjev, pri čemer sta sama zaslužila 60 dolarjev. Aretirali so ju mesec dni po tem, ko je policija na avtobusu na poti v Guangxi našla 27 pretihotapljenih dojenčkov, samih deklic. Med njimi je bila ena mrtva, ena pa hudo bolna. Žal to ni bil osamljen primer (Železnikar 2003).

Poleg trgovine z deklicami je zelo resen problem tudi ugrabljanje fantkov. China Letter-News and Human rights je objavil članek, v katerem je opozoril na to problematiko. V samo štirih letih je bilo v mestu Kunming, glavnem mestu province Yunnan, prijavljenih 215 ugrabitev dečkov. Dobro organizirane tolpe ugrabljajo dečke in jih prodajajo parom, ki tako s potomcem moškega spola nadaljujejo družinsko linijo. Avtorji članka poudarjajo, da so ugrabitve posledice politike enega otroka in trdno zakoreninjene miselnosti, da lahko samo moški potomec nadaljuje družinsko tradicijo. Za dečke naj bi morali pari odšteti med 360 in 425 ameriških dolarjev (China Letter-News and Human Rights, 2004).

Hesketh v nadaljevanju pojasni, da primanjkljaj deklic ni samo posledica prebivalstvene politike. Gre za globoko zakoreninjeno miselnost v kitajski tradiciji, ki na prvo mesto postavlja dečke. Velja namreč miselnost, da bo deček ostal doma in skrbel za svoje starše, deklica pa se bo omožila in zapustila dom. Hesketh predvideva, da bi tudi v primeru prenehanja delovanja politike enega otroka pari še vedno posegali po spolno selektivnem splavu, a da bi bilo takšnih primerov manj. Rešitev vidi samo v spremembi mišljenja in odnosa do novorojenih deklic. Omeniti je treba še medijske kampanje, ki vzpodbujajo pare, naj se odločajo za ženske potomce. Na sliki spodaj je eden izmed plakatov tovrstne kampanje, ki pravi, da ni razlike med dečki in deklicami in da lahko tudi deklice nadaljujejo družinsko tradicijo (slika 4.3.1.1).

Slika 4.3.1.1: Plakat : »Ni razlike med dečki in deklicami, tudi deklice lahko nadaljujejo družinsko tradicijo.«

Vir: <http://content.nejm.org/cgi/content/full/353/11/1171/F2?ck=nck> (20. januar 2007).

Kitajski državni statistični urad je marca 2007 objavil podatke, po katerih naj bi moški na Kitajskem predstavljali 51,5 odstotkov prebivalstva. Razmerje med spoloma novorojenčkov pa naj bi po zadnjih podatkih za leto 2006 znašalo kar 119,25 proti 100 v korist dečkov (China Daily, 2007a).

Fishman vidi glavni razlog za to, da imajo kitajske družine raje moške kot ženske potomce, v konfucianizmu in kmečki tradiciji. Ta pristranskost je po njegovem mnenju še posebej opazna na podeželju, stran od velikih mest. Družinski priimki, ki predstavljajo pomembno povezavo s predniki, se prenašajo na naslednjo generacijo samo preko moških potomcev. Obstajajo pa tudi ekonomski razlogi, da so Kitajcem ljubši sinovi. Eden med njimi je povezan s kitajskim sistemom zakupništva. Vsaka kmečka družina dobi namreč v najem parcelo, ki jo lahko obdeluje. Ker pa se hčere ponavadi po poroki odselijo k moževi družini, imajo družine z moškimi potomci več možnosti, da se jim dodeli zemlja. Poleg tega nudijo sinovi svojim staršem gotovost, da bo nekdo poskrbel zanje, ko bodo ostareli. Nenazadnje so sinovi zaradi svoje večje fizične moči tudi bolj učinkoviti pri obdelovanju polj kot hčere. Tako še vedno razmišlja večina prebivalstva. Fishman pa v nadaljevanju opozarja, da bo priljubljenost sinov dolgoročno pomenila, da bodo mnogi podeželski starši v starosti zapuščeni. Ironično je, da so sedaj, ko se je večina mladih moških zaradi zaslužka s podeželja preselila v mesta, glavni zakupnik obdelovalnih zemljišč postale ženske. Pari, ki se danes poročijo, imajo veliko več možnosti, da si ustvarijo lasten dom in da ne živijo skupaj s starši nobenega od zakoncev (Fishman 2005: 123).

4.3.1.2 'Vojska' neporočenih moških

Nesorazmerje med spoloma posledično pomeni tudi vse več neporočenih moških. Zaradi posledic politike enega otroka ostaja vsako leto vse več moških neporočenih. Na Kitajskem takšne ljudi poimenujejo z vzdevkom »gole veje« (Fishman 2005).

Festini opozarja, da bo ponekod na podeželju, kjer je nesorazmerje v številu med spoloma največje, kmalu kar dobra četrtnina moških ostala neporočenih in brez

družine. Brez partnerke naj bi vsako leto ostalo kar milijon moških. Na podeželju, kjer se primanjkljaj žensk najbolj čuti, že poročajo o ugrabitvah deklet in o trgovini z ženskami. Mediji poročajo tudi o vse pogostejših porokah med krvnimi sorodniki in o podeželskih vaseh, kjer sploh ni več žensk. V zgodovini se je ponavadi po dolgotrajnejših vojnah pojavil primanjkljaj moških, številčno pomanjkanje žensk pa ni bilo nikoli zabeleženo (Festini 2004).

Demografi so zaskrbljeni, da bo nesorazmerje privedlo do nove družbene nestabilnosti. Fishman pravi, da bi visoka koncentracija samskih moških v prihodnosti utegnila povzročiti povečanje nasilja v kitajski družbi. Skrbi ga možnost, da se bodo ti ljudje vse pogosteje povezovali v moške tolpe, ki so nagnjene k nasilnemu vedenju. Pomanjkanje žensk pa lahko po drugi strani vodi k vse brutalnejšim vzorcem njihove spolne diskriminacije. Čim manjše je število žensk, tem bolj so namreč zaželeni kot objekt trgovine z belim blagom in tem pogosteje postajajo žrtve trgovanja s spolnostjo (Fishman 2005).

V zadnjih nekaj letih se na Kitajskem srečujejo še z enim pojmom – »little emperors«. Ta izraz označuje fantke, edince, ki jih starši zelo razvajajo. Starši svojemu edinemu otroku nudijo vse materialne dobrine, kar pušča posledice, ko le-ti odrastejo. Časopis China Daily je poročal o paru, ki se je ločil že po enem letu skupnega življenja. Glavni razlog za ločitev je bilo dejstvo, da moški ni hotel delati, ker je bil navajen, da ga preživljajo starši. To naj bi bil tipičen primer za edince, ki so bili rojeni v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Že od malih nog so jih starši razvajali in jim dajali vse, kar so si zaželeli. Niso se naučili sprejemati odgovornosti in nikoli jim ni bilo treba delati za preživetje. Sedaj, dvajset let pozneje, pa so vrženi v tradicionalno kitajsko družbo, ki ceni trdo delo. V članku je Cai Wuyin, direktor ene izmed oglaševalskih agencij, označil takšne delavce za manj odgovorne, lene in brez praktičnih znanj. Vseeno pa je treba poudariti, da obstajajo tudi izjeme.

4.3.1.3 Staranje prebivalstva

Nadzor rojstev in podaljšanje pričakovane življenjske dobe vodita v povečanje deleža starih ljudi. Na Kitajskem je bilo leta 1982 pet odstotkov ljudi starejših od 65

let. Heskethova do leta 2025 napoveduje zvišanje tega odstotka za več kot 15 odstotkov. Težave se pojavijo, ker na Kitajskem nimajo urejenega sistema pokojnin, zato je kar 70 odstotkov ostarelih odvisnih od finančne pomoči svojih otrok. Pokojnine dobivajo samo tisti, ki so bili zaposleni v vladnem sektorju in v velikih podjetjih. Ta problem so poimenovali »4-2-1«, kar pomeni, da je en par odgovoren za enega otroka in štiri starše (Hesketh 2005). Festini ugotavlja, da ima samo 17 odstotkov ljudi zagotovljeno pokojnino, vsi ostali pa so odvisni od pomoči svojih otrok. Po kitajski tradiciji so otroci dolžni skrbeti za svoje starše in stare starše. Že danes se kaže nesorazmerje med številom tistih, ki so dolžni skrbeti za starejše, in tistimi, ki pomoč potrebujejo. Problematika »4-2-1« vzbuja upravičeno zaskrbljenost med kitajskimi demografi (Fensini 2004).

Organizacija Združenih narodov je naredila projekcijo prebivalstva na Kitajskem med letoma 1950 in 2050. Ugotovili so, da se bo država v naslednjih 50 letih srečala z dramatičnim staranjem prebivalstva. Na podlagi projekcije iz leta 1998 bo na Kitajskem leta 2050 630 milijonov ljudi starih 50 let in več. V istem obdobju bo samo 78 milijonov otrok starih manj kot pet let in samo 324 milijonov otrok in najstnikov manj kot dvajset let. Leta 2050 bo imela Kitajska torej skoraj dvakrat več ljudi, starih nad 50 let, kot pa mlajših od 20 let. Vsi navedeni podatki so zbrani tudi v spodnji tabeli.

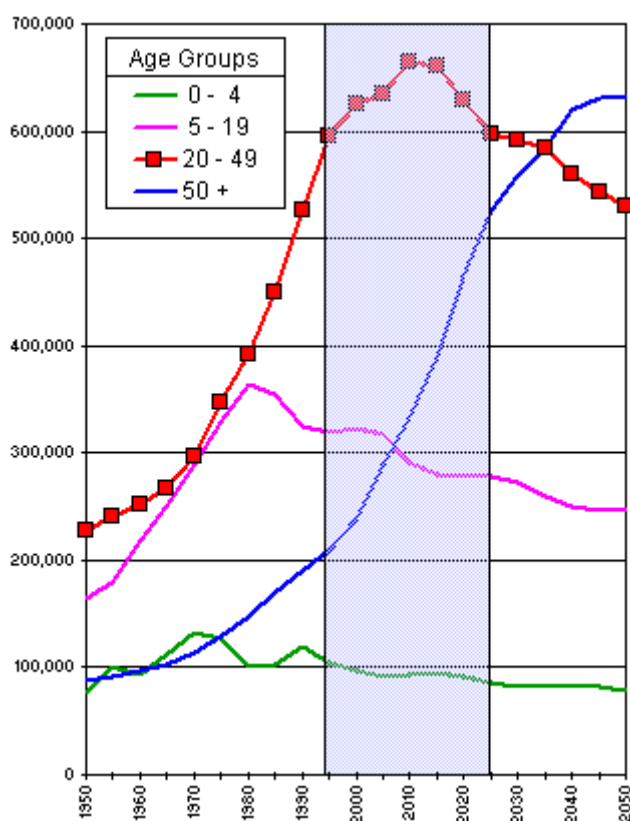
Tabela 4.3.1.3: Prebivalstvo Kitajske po starostnih skupinah med letoma 1950 in 2050 (v milijonih)

	1950	1995	2010	2025	2050
skupaj	556.7	1,226.7	1,380.5	1,488,1	1,484.4
0-4	76.2	103.7	92.7	86.3	78.1
5-19	165.0	319.6	290.4	278.1	245.6
20-49	228.4	594.7	665.0	597.9	529.7
50 in več	87.1	208.8	332.4	525.8	631.0

Vir: prirejeno po United Nations Population Division: World Population Prospects (1998).

Ugotovitve glede staranja prebivalstva lahko ponazorimo še na spodnjem grafu (graf 4.3.1.4). Starostni razred med letoma 20 in 50 bo najštevilčnejši leta 2010, ko bo štel več kot 660 milijonov posameznikov. Ravno zato je s svetlo modro barvo označeno obdobje, ki je najbolj kritično za rast prebivalstva. Samo v primeru, da v tem obdobju rodnost ostane nizka, bo mogoče kontrolirati število rojstev. V nasprotnem primeru bo veliko število za rojevanje sposobnih žensk posledično pomenilo nov porast prebivalstva. Po predvidevanjih Združenih narodov naj bi bila rodnost na Kitajskem v naslednjih 50 letih povprečno manjša od dveh otrok na žensko.

Graf 4.3.1.4: Naraščanje prebivalstva na Kitajskem po starostnih skupinah

Vir: United Nations Population Division: World Population Prospects (1998)⁷.

⁷ Dostopno na: http://www.iiasa.ac.at/Research/LUC/ChinaFood/data/pop/pop_1.htm (30. januar 2007)

4.3.2 Pozitivne posledice

Information office of the State Council Of the People's Republic of China je na spletu objavil članek z naslovom «Family Planning in China», v katerem je poudaril pozitivne posledice, ki jih je povzročila politika enega otroka. V zgornjem poglavju sem se osredotočila predvsem na negativne implikacije politike, zdaj pa bom predstavila še pozitivne.

Prva in verjetno tudi najbolj vidna posledica, ki je vsekakor velikega pomena za celotno svetovno prebivalstvo, je upočasnitev rasti prebivalstva. Za primerjavo lahko pogledamo leti 1970 in 1994. Leta 1970 je imela povprečna ženska na Kitajskem 5,81 otroka, leta 1994 pa samo še 2,0 otroka. Politika naj bi od uvedbe do danes preprečila okoli 300 milijonov rojstev. To vsekakor pomeni tudi pozitivne spremembe na ravni varovanja okolja. Manj ljudi posledično pomeni manj onesnaževanja okolja in manjše izkoriščanje naravnih virov. Vsekakor je to ena izmed pozitivnih posledic, ki jo je moč občutiti na ravni celega sveta.

Naslednja posledica, ki jo je moč opaziti v spremembi kitajske miselnosti, je predvsem spremenjeno dojemanje konceptov poroke, rojstva in družine. Tradicionalni koncepti, kot so »hitro poročanje in hitro rojevanje« ter »več otrok, več sreče«, niso več tako razširjeni med mlado populacijo kot nekoč. Vse bolj jih zamenjujejo novi koncepti, kot so poznejše poročanje, manj otrok, enakopravnost med spoloma. Mladi ljudje si vse bolj želijo ustvariti majhno, srečno in harmonično družino in živeti moderno življenje. Zvišala se je povprečna starost žensk ob poroki. Leta 1970 se je povprečna ženska poročila že pri dvajsetih letih. Leta 1993 pa so zabeležili povprečje pri 22,67. Tudi število družinskih članov se je drastično zmanjšalo, kar seveda lahko pripišemo upadu rasti prebivalstva. Posledično manj ljudi pomeni tudi izboljšanje življenjskega standarda posameznikov.

Državna prebivalstvena politika je ustvarila ugodne pogoje za gospodarski razvoj in za izboljšanje življenjskega standarda ljudi. Hkrati z zmanjševanjem števila ljudi narašča bruto državni proizvod na prebivalca. Naraslo je tudi število družin, ki imajo televizorje, radijske sprejemnike, hladilnike in pralne stroje. Izboljšale so se razmere na področju izobrazbe in zdravstvene oskrbe. Podaljšala se je

pričakovana življenjska doba ljudi, povečalo se je število postelj v bolnišnicah in tudi število ljudi, ki delajo na področju zdravstva. Izboljšala se je zdravstvena oskrba otrok in žensk tako v mestih kot na podeželju. Drastično je upadlo število smrti novorojenčkov, ki je sedaj primerljivo z drugimi razvitimi državami.

Velik poudarek je država namenila tudi izobraževanju, ki ga vidijo kot ključni faktor za gospodarski razvoj države. Vidno se je zmanjšalo število nepismenih ljudi.

Prišlo je tudi do izboljšanja položaja žensk. Ženske imajo danes več možnosti za izobraževanje, kot so ga imele kdajkoli v zgodovini Kitajske. Povečal se je tudi delež zaposlenih žensk. Vse več žensk že ima visoko izobrazbo in vse bolj se znižuje število nepismenih žensk.

Napredek je viden tudi na razširjenosti revščine. Veliko število otrok in gospodarska zaostalost sta bila ena izmed glavnih krivcev za veliko revščino. Vlada je posebej poudarila izboljšanje položaja ljudi na revnih območjih. V času številčnih družin je ponavadi veljalo, da bolj, kot je bila družina revna, več otrok je imela. S politiko enega otroka so se družine številčno zmanjšale, s tem pa se je zmanjšala tudi razširjenost revščine (Family Planning in China 1994).

4.4 Analiza posledic politike enega otroka na ravni posameznika, države in sveta ter njihove varnostne implikacije

Kitajske oblasti pravijo, da je izvajanje prebivalstvene politike do danes preprečilo od 250 do 300 milijonov rojstev. Po teh podatkih sodeč bi lahko rekli, da Kitajska lepo uresničuje zastavljene cilje. Vseeno pa je treba pogledati tudi, kakšne posledice je prebivalstvena politika pustila na ravni družbe in posameznika.

Do leta 2020 naj bi bilo po nekaterih podatkih 30 milijonov več moških kot žensk. Nesorazmerje med novorojenimi fantki in punčkami je na Kitajskem večje kot kjerkoli drugje na svetu. Razlog za nesorazmerje je mogoče najti v spolno selektivnih splavih in še danes številnih detomorih ter zapuščanju novorojenih deklic. Posledice nesorazmerja so vidne že danes, še jasneje pa se bodo pokazale v prihodnosti. Vse več moških bo ostalo samskih in brez družine. Strokovnjaki opozarjajo tudi na razširjanje prostitucije in s tem spolno prenosljivih

bolezni. Zaradi pomanjkanja žensk bodo le-te vse pogosteje žrtve trgovine z belim blagom. Fishman tudi opozarja, da se bodo samski moški pogosteje povezovali v tolpe, ki so nagnjene h kriminalnim dejanjem. Vse to pa seveda ruši državno stabilnost.

Spolna diskriminacija je ena izmed najvidnejših posledic politike, ki jo občuti vsaka Kitajka. Kitajske deklice pogosto končajo v sirotišnicah, ker jih starši ob rojstvu zavržejo v upanju, da bo njihov naslednji otrok deček. Vse pogosteje se Kitajci srečujejo tudi z deklicami, ki jih starši zaradi visokih kazni ob rojstvu ne registrirajo. Te deklice v prihodnosti nimajo pravih možnosti za izobraževanje in zdravstveno oskrbo. Zaradi vseh težav, s katerimi se srečuje ženska na Kitajskem, niti ni presenetljivo, da je zabeležen visok odstotek samomorilnosti med Kitajkami⁸.

Naslednja posledica, ki bo kmalu dosegla kritično točko, je staranje prebivalstva. Freedman in Saunders opozarjata na velik razpon, ki bo nastal med zaposlenimi in upokojenimi. To predstavlja velik pritisk, ker v državi ni urejenega sistema pokojnin. Zaradi staranja družbe bo moralo vse manj mladih vzdrževati vse več ostarelih. Ker je večina otrok edincev, bo moral vsak otrok skrbeti za dva starša in štiri stare starše. Ker starši svoje edince zadnje čase zelo razvajajo, se bodo ti, ko odrastejo, težko spoprijeli s takšno odgovornostjo. Zaradi razvajanja otrok psihologi že zdaj opozarjajo na možne posledice. Zadnje čase se še posebej veliko govori o nezdravih prehranjevalnih navadah otrok. Starši svoje edince vse prepogosto razvajajo s hitro prehrano, kar se kaže v vse večjem številu predebelih otrok. V prihodnje je pričakovati vse več primerov prekomerne telesne teže.

Tudi država bo morala zaradi staranja prebivalstva vedno več denarja vlagati v zdravstvo in v oskrbo ostarelih. Kitajska bo težko še naprej vzdrževala tako hitro gospodarsko rast. Več pozornosti bo morala nameniti sistemu pokojnin in zdravstveni oskrbi državljanov. Pričakujemo lahko, da bo tako ostalo manj denarja za vojsko in obrambo države. Freedman in Saunders opažata, da je

⁸ Po podatkih časopisa People's Daily se je med letoma 1995 in 1999 povečala samomorilnost med Kitajkami za 25 %. Zanimivo je še, da se kar 90 % samomorov zgodi na podeželju. Kitajska je tudi ena izmed redkih držav, ki beleži višji odstotek samomorilnosti med ženskami. V razvitih državah je ponavadi višji odstotek samomorilnosti med moškimi. V Sloveniji naredi vsako leto samomor trikrat več moških kot žensk.

najpomembnejši starostni razred med letoma 18 in 64. Na podlagi podatkov o staranju prebivalstva lahko tako predvidevamo, da se bo Kitajska kmalu srečala s težavo popolnitve oboroženih sil.

Goldstone je poudaril, da obstaja možnost, da pride do konflikta tudi v situaciji, ko industrija ne more zagotoviti dovolj prostih delovnih mest, ki bi absorbirala prosto delovno silo. Na Kitajskem se mladi delavci s podeželja dnevno priseljujejo v mesta v upanju po boljšem zaslužku. V primeru, da jih v mestu namesto pričakovanega zaslužka pričaka beda in revščina, se lahko hitro zgodi, da se začnejo povezovati v oborožene tolpe, ki rušijo politično stabilnost.

Goldstone in Fatima Vianna Mello sta opozorila na povezanost med degradacijo okolja in spremembami v rasti prebivalstva. Rast prebivalstva lahko povzroči konflikte zaradi omejenih naravnih virov. Hiter gospodarski razvoj Kitajske je pustil močan pečat tudi na okolju. Sama degradacija okolja še ne pomeni nujno, da bo prišlo do nasilnega konflikta, lahko pa je osnova za spor. Močno onesnaževanje okolja vpliva tudi na sosednje države in nenazadnje na cel svet, zato lahko tak spor preseže meje države in postane vzrok za mednarodni konflikt.

Na Kitajskem predstavlja največji problem pitna voda. Veliko rek (Huaihe, Chaohu, Liaohe, Haihe ...) je močno onesnaženih. Največji vir onesnaževanja sta industrija in kmetijstvo. Po nekaterih podatkih naj bi imelo kar 85 odstotkov kitajskih mest težave s pomanjkanjem pitne vode. Tudi na podeželju ni nič boljše, saj večina ljudi doma še vedno nima dostopa do pitne vode. Omejen dostop do pitne vode, hrane in energijskih virov predstavlja resno grožnjo.

Prav tako sta oba zgoraj omenjena avtorja kot možen vir ogrožanja varnosti navedla migracije. Goldstone v šesti postavki pravi, da lahko nenadne in obsežne demografske spremembe (obsežne migracije) vodijo do nasilnih konfliktov. Fatima Vianna Mello pa opozarja tudi na povezavo med varnostjo in migracijami. Kitajci se bodo v naslednjih desetletjih še vedno preseljevali s podeželja v mesta v upanju po boljšem zaslužku. Če kitajska industrija ne bo uspela absorbirati nove delovne sile, se bo pojavil višek delavcev, ki bo živel v zelo slabih življenjskih pogojih. Beda in revščina se ponavadi povezujeta tudi z raznimi boleznimi

(tuberkuloza, kolera ...), kar pa lahko zamaje kitajsko zdravstveno oskrbo in ogrozi zdravje državljanov.

Migranti predstavljajo resen izziv tudi za policijo. Na območjih, kjer je večje število migrantov, se lahko pojavijo problemi pri vzdrževanju reda in miru. Migranti, še posebej nezaposleni, so večkrat vpleteni v razne kriminalne aktivnosti (umori, ropi, napadi, kraje, prostitucija, preprodaja drog ...).

7. septembra 2006 je bilo v Strasbourgu zasedanje Evropskega parlamenta, na katerem so razpravljali o odnosih med Evropsko unijo in Kitajsko. Dotaknili so se tudi problematike politike enega otroka in prišli do naslednjih ugotovitev: poudarili so, da je kitajska politika enega otroka povzročila neravnovesje v sestavi prebivalstva, zato so jo pozvali, naj prizna dejstvo, da bo prihodnje neravnovesje med aktivnim in neaktivnim prebivalstvom povzročilo velike gospodarske posledice. Prav tako so jo pozvali, naj ponovno razmisli o dejanskem izvajanju politike.

Evropski parlament je zelo zaskrbljen zaradi številnih kršitev pravic žensk in deklic. Vključno s selektivnimi prekinitvami nosečnosti, prisilnimi sterilizacijami in velikim številom zavrženih deklic jih je povzročila prisilna skladnost s politiko kitajske vlade o načrtovanju družin.

Kako vsa zgoraj napisana dejstva vplivajo na razvoj vojske?

Staranje prebivalstva lahko hitro povežemo s problemi popolnitve oboroženih sil. Vendar pa specifičnost Kitajske ponuja še drug scenarij. Zaradi spolno selektivnih splavov se rojeva več dečkov kot deklic. Rojeva se generacija mladih moških, ki zaradi primanjkljaja žensk ne bodo našli partnerk. Sociologi opozarjajo, da se lahko višek moških odraža v povečani stopnji kriminala in nemirov. Obstaja verjetnost, da bo kitajska vlada zgradila številčno vojsko ravno zato, da bodo lahko moški znotraj nje sproščali svojo agresivnost. Med moškimi, ki nimajo partnerk, sociologi opažajo agresivno vedenje, jezo in frustracije.

5. ZAKLJUČEK

Prebivalstveno politiko so na Kitajskem uvedli z namenom, da bi upočasnili rast prebivalstva in ustvarili pogoje za dolgoročni gospodarski razvoj. Kitajski je res uspelo zajezi hitro rast prebivalstva in doseči hitrejši gospodarski razvoj, a vse to je s seboj prineslo tudi kup negativnih posledic, na katere so kmalu po sprejetju politike enega otroka opozorili številni kritiki. Poudarjali so predvsem starostno in spolno strukturo prebivalstva, ogrožanje fizične varnosti žensk in nenazadnje tudi psihološko zdravje otrok. Še posebej medijsko poudarjeni so bili kršenje človekovih pravic, prisilni splavi in neprostoVOLjne sterilizacije.

Prvo in drugo hipotezo lahko tako zagotovo potrdim. Kitajska vlada se zdaj srečuje s številnimi posledicami, ki porajajo resne politične dileme. Najbolj opazne so nesorazmerje med spoloma, spolno selektivni splavi, detomori, zapuščanje novorojenih deklic, razvajeni mladostniki in vse več neporočenih moških.

Vse napovedi domačih in tujih kritikov so se tudi dejansko uresničile. Vse več starejših ljudi ostaja brez družine, ki bi lahko finančno skrbela zanje. Postavlja se vprašanje, ali so prednosti manjšega števila prebivalstva tako velike, da odtehtajo težave prihodnje starostne strukture s tretjino ali več ljudmi, starejših od 65 let.

Posledice politike enega otroka imajo vsekakor različne vplive na posameznika, državo in svet. S tem lahko potrdim tudi tretjo hipotezo. Vsa rojstva, ki jih je preprečila politika, so vsekakor dobra novica za svet. Tu je mišljena predvsem potreba po pitni vodi in naravnih virih. Če pogledamo s stališča posameznika, pa nikakor ne moremo mimo kršenja človekovih pravic. Gre za enega izmed največjih negativnih učinkov prebivalstvene politike Kitajske. Država je za dosego cilja posegla tudi na področje svobodnega odločanja svojih državljanov. Odvzela jim je namreč pravico o svobodnem odločanju rojstva otrok. Uporabila je mnogo prisilnih metod, od močnega psihološkega pritiska do uporabe fizične sile (prisilni splavi in sterilizacija). Upoštevajoč podatke o padcu rodnosti v zelo kratkem času, izboljšanju življenjskega standarda ljudi in ustvarjanju ugodnih pogojev za razvoj gospodarstva, pa nikakor ne moremo zanikati uspešnosti politike.

Ena najbolj zastrašujočih posledic politike enega otroka je po mojem mnenju nesorazmerje v številu med spoloma. Na Kitajskem smo še danes lahko pričali številnim detomorom, zapuščanju novorojenih deklic in splavom ženskih zarodkov. S pojavom ultrazvoka se je to nesorazmerje samo še povečalo.

Vse tri v izhodišču postavljene hipoteze lahko potrdim. Politika enega otroka je prinesla številne dolgoročne posledice, ki imajo različne vplive na posameznika, državo in svet. Prav tako demografske spremembe vplivajo tudi na varnost. Pojavlja pa se vprašanje, kako odpraviti ali vsaj omiliti posledice politike v prihodnosti.

Za omilitev posledic politike enega otroka se pojavlja predlog uvedbe politike dveh otrok. Ta politika naj bi pomagala rešiti problematiko »4-2-1«, ko je en otrok prisiljen skrbeti za dva starša in štiri stare starše. Rešila naj bi tudi težave z zapuščanjem deklic. Če bi pari lahko imeli dva otroka, verjetno ne bi bilo več toliko spolne diskriminacije ter razvajanja otrok. Slabost te politike pa je, da ne ponuja hitrih rešitev, saj bodo pozitivni učinki vidni šele čez čas.

Če pogledamo posledice, ki jih je prinesla dosedanja politika, je vsekakor vredno dvakrat razmisliti, katera politika bo v prihodnje prinesla največ dobrega in hkrati najmanj slabega. Politika dveh otrok bi vsekakor omogočala nadaljnji gospodarski razvoj in istočasno preprečila prehitro rast prebivalstva. Omilila bi tudi prepričanje, da je treba imeti moškega potomca, s čimer bi lahko vsaj malo izboljšala položaj žensk. To bi seveda zmanjšalo nesorazmerje med spoloma.

6. SEZNAM VIROV

Breznik, Dušan (1980): *Demografija – analiza, metodi i modeli*. Beograd: Naučna knjiga.

Braudel (1997): *UN World Population Prospects*.

Dostopno na http://www.iiasa.ac.at/Research/LUC/ChinaFood/data/pop/pop_6.htm (30. januar 2007).

C.Z., Cheng (1993): The Fertility Decline in China: The Contribution of Change in Marital Status and Marital Fertility. *Asia-Pacific Population Journal* 8(2).

Ding Qu Jian in Therese Hesketh (2006): *Family size, fertility preferences, and sex ratio in China in the era of the one child family policy: results from national planning and reproductive health survey*.

Dostopno na <http://www.bmj.com/cgi/content/full/333/7564/371> (25. januar 2007).

Festini, Martino (2004): Twenty five years of the one child policy in China. *Journal of Epidemiology and Community Health*.

Dostopno na <http://jech.bmj.com/cgi/content/full/58/5/358> (31. januar 2007).

Fishman in Ted C. (2005): *Kitajski izziv–vpliv nove velesile na Evropo in svet*. Ljubljana: Orbis.

Lawrence Freedman in John Saunders (1991): *Population Change and European Security*. London: Brassey's.

Goldstone, Jack A.(2002): Population and security:How demographic change can lead to violent conflict. *Journal of International Affairs* 56(1), 119.

Henninki Elina, Wu Zhuochun, Cao Guiying in Viisainen Kirsi (2005): Illegal births and legal abortions – the case of China. *Reprod Health* 2, 5.

Dostopno na <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1215519> (1. februar 2007).

Hesketh, Therese, Li Lu in Zhu Wei Xing (2005): The Effect of China's One-Child Family Policy after 25 Years. *The New England Journal of Medicine* 353(11). Dostopno na <http://content.nejm.org/cgi/content/full/353/11/1171?ck=nck> (19. januar 2007).

Jelušič, Ljubica (1997): *Legitimnost sodobnega vojaštva*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Li, Bohua (1989): Levels, Trends and Determinants of Fertility in China:1973-1987. *Asia-Pacific Population Journal* 5(2), 114.

Malačič, Janez (1996): *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Malačič, Janez (2006): *Demografija–teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

Mello Vianna Fatima (2006): Population and International Security in the New World Order. *Committee on woman, Population , and the Environment*. Dostopno na <http://cwpe.org/node/48> (21. marec 2007).

Mosher, Steven W. (2006): China's one Child policy: Twenty-five Years Later. *The Human Life Review*. Dostopno na http://www.pop.org/pdf/China_25-Year_One-Child_Policy.pdf (26. januar 2007).

People's Daily (2004): *China at least 30 years away from zero population growth*. Dostopno na http://english.peopledaily.com.cn/200407/20/eng20040720_150248.html (20. januar 2007).

Rošker, Jana S. (1996): *Metodologija medkulturnih raziskav*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za azijske in afriške študije.

Rošker, Jana S. (1992): *Zmajeva hiša*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

W X Zhu (2003): The One Child Family Policy. *Archives of Disease in Childhood*.
Dostopno na <http://adc.bmj.com/cgi/content/full/88/6/463> (25. januar 2007).

United Nations Population Division (1998): *World Population Prospects*. Dostopno na http://www.iiasa.ac.at/Research/LUC/ChinaFood/data/pop/pop_7.htm (15. december 2006).

United Nations Population Division (1998): *World Population Prospects*.
Dostopno na http://www.iiasa.ac.at/Research/LUC/ChinaFood/data/pop/pop_1.htm (30. januar 2007).

China's Population and Development in the 21st Century (2000): *Information Office of the State Council of the People's Republic of China*.

Dostopno na http://news.xinhuanet.com/employment/200211/18/content_633168.htm (15. januar 2007).

China's population growth in '06. *China Daily*, 1. 3. Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/china/2007-03/01/content_817231.htm (10. marec 2007).

It's stay the course on family planning policy. *China Daily*, 24. 1.
Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2007-01/24/content_790763.htm (10. marec 2007).

Sex-ratio imbalance 'a danger'. *China Daily*, 23. 1.
Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/cndy/2007-01/23/content_789683.htm (10. marec 2007).

China vows to halt growing sex ratio imbalance. *China Daily*, 22. 1.
Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/china/2007-01/22/content_789625.htm (10. marec 2007).

90m Chinese grow up as 'only' children. *China Daily*, 20. 1.

Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/china/2007-01/20/content_788315.htm
(10. marec 2007).

Population problems vex China. *China Daily*, 12. 1.

Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/china/2007-01/12/content_782018.htm
(10. marec 2007).

Beijing women don't have a child until 29. *China Daily*, 15. 1.

Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/2008/2007-01/15/content_783727.htm
(10. marec 2007).

'Little emperors' find growing up is hard to do. *China Daily*, 17. 11.

Dostopno na http://www.chinadaily.com.cn/china/2006-11/17/content_735498.htm
(12. marec 2007).

Women forced to have abortion in China. *Amnesty international*, oktober 2004.

Dostopno na <http://web.amnesty.org/wire/October2004/China> (14. marec 2007).

Resolucija Evropskega parlamenta o odnosih EU-Kitajska, sprejeta in razglašena
v Evropskem parlamentu (2006). Dostopno na

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0346+0+DOC+XML+V0//SL> (15. marec 2007).

Family Planning in China (1994): *Information Office of the State Council Of the People's Republic of China*. Beijing. Dostopno na <http://www.china.org.cn/e-white/familypanning/13-3.htm> (19. april 2007).

China's boys stolen and sold, police ignore problem (2004): *China Letter-News and Human rights*. Dostopno na

http://images.google.si/imgres?imgurl=http://www.uygurworld.com/blog/onechild.jpg&imgrefurl=http://uygurletter.blogspot.com/2004/05/chinas-boys-stolen-and-sold-police.html&h=155&w=250&sz=14&hl=sl&start=4&tbnid=S2xi_yzdNw0xQM:&tbnh=69&tbnw=111&prev=/images%3Fq%3Done%2Bchild%2Bpolicy%26gbv%3D2%26svnum%3D10%26hl%3Dsl%26client%3Dfirefox-a%26channel%3Ds%26rls%3Dorg.mozilla:sl:official%26sa%3DG (30. marec 2007).

Železnikar, Jaka (2003): Trgovanje z otroci na Kitajskem. *Mladina*.

Dostopno na <http://www.mladina.si/dnevnik/33824/> (12. marec 2007).